

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

Szakedolgozat

A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG

-

tartalma és kihívásai a XXI. században

Dr. Faludi Gábor
egyetemi docens

Számel Kristóf Artúr
Jogász képzés
Nappali tagozat
2019

Tartalomjegyzék

I.	Rövidítések jegyzéke.....	4
II.	Bevezetés.....	6
III.	A személyhez fűződő jogok kialakulása	8
	1. A személyhez fűződő jogokról általában.....	8
	2. A személyhez fűződő jogok körébe tartozó egyes jogosultságok	10
	3. A személyhez fűződő jogok természetjogi gyökerei	11
	4. A személyhez fűződő jogok XXI. századi kihívásai	12
	5. A személyhez fűződő jogok védelme a nemzetközi egyezményes hálóban.....	14
IV.	A személyhez fűződő jogok a különböző jogrendszerekben	20
	1. Németország és Franciaország.....	20
	2. Egyesült Királyság	21
	3. Amerikai Egyesült Államok	22
V.	A mű egységéhez való jogról általában.....	23
	1. A mű egységéhez való jog lényege, jellemzői.....	23
	2. A mű egységéhez való jog sérelmének különböző esetei.....	25
VI.	A mű egységéhez való jog a magyar jogban	28
	1. A mű egységéhez való jog fogalma és annak fejlődése a magyar jogban	28
	2. A mű egységéhez való jog és az átdolgozás vagyoni joga	33
	3. A mű egységéhez való jog konfliktusa a tulajdonjoggal	35
VII.	A személyhez fűződő jogok megsértésének jogkövetkezményei	40
	1. A perbeli legitimáció	40
	2. A szerzői jogi jogsértések következményei.....	43
	3. Jogérvényesítés nemzetközi környezetben	45
	4. Alkalmazandó jog nemzetközi szerzői jogi jogsértések esetén.....	49
VIII.	A mű egységéhez való jog aktuális kérdései.....	51
	1. Személyhez fűződő jogok, különösen az integritási jog a digitális térben	51
	2. A Creative Commons és a szerző személyhez fűződő jogainak viszonya	54
	3. A mű egységéhez való jog és a szoftverek	59
	4. A mű egységéhez való jog és a paródia	63
	5. A mű egységéhez való jog a kortárs művészeti környezetben	67

IX. Összegzés	73
X. IRODALOMJEGYZÉK	74
1. Monográfiák.....	74
2. Folyóiratok.....	76
3. Jogszabályok.....	78
4. Internetes hivatkozások.....	78
5. Európai Unió Bíróságának Határozatai	78
6. Magyar bírósági határozatok	79
7. SZJSZT szakvéleményei.....	79

I. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Rövidítések	
ÁSZF	Általános szerződési feltétel
Brüsszel Ia.	Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
BUE	Berni Uniós Egyezmény
Btk.	A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
CC	Creative Commons
CDPA	Copyright, Designs and Patents Act 1988
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ESZE	Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény
EU	Európai Unió
EUB	Európai Unió Bírósága
Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár (Jogtár-digitális elérés)	Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Jogtár digitális elérés.
Infosoc-irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról
Nemzetközi Magánjogi Kódex	A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény
Ptk.	A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
Róma I. rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról
Róma II. rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról
SZJSZT	Szerzői Jogi Szakértő Testület
Szjt.	A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény
TRIPS	Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény
UGC	User Generated Content

Rövidítések	
WCT	Szerzői Jogi Szerződés (WIPO)
WIPO	Szellemi Tulajdon Világszervezete
WPPT	Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Egyezmény (WIPO)

II. BEVEZETÉS

Arturo Di Modica olasz születésű szobrász, a Manhattan-i pénzügyi negyedben elhelyezett, a kapitalizmus nyers erejét és egyben szépségét megjelenítő, ikonikus *Charging Bull* elnevezésű szobor alkotója 2017 április 11.-én sokak számára bizonyosan különös tartalmú levelet írt New York város polgármesterének.

A művész azt kifogásolta, hogy egy hónappal azelőtt néhány méterrel alkotásával szemben felfedték Kristen Visbal *Fearless Girl* című, egy bátor, a bikával apró termete és fiatal kora ellenére határozottan szembeszegülő kislányt ábrázoló bronzszobrát. Modica levelében – egyebek mellett – a mű egységéhez való jogának sérelmére hivatkozott. Érvelése szerint a kislányt ábrázoló szobor az eredeti alkotás pozitív üzenetét fenyegető és veszélyt sugárzó érzetté alakította. Az olasz művész zárásként kártérítés megfizetése mellett a *Fearless Girl* eltávolítását kérte.

Az esetből végül nem lett bírósági eljárás, a városvezetés 2018 április 19.-én bejelentette, hogy Kristen Visbal szobrát a New York-i tőzsde épülete elé, eltérő helyszínre költöztetik. Bár a döntés hivatalosan nem Modica levelében kifogásoltakon alapult, hanem a szobor eredeti helyének nagy gyalogos forgalmára tekintettel a járókelők „személyi épségének és biztonságának előmozdítása” volt a célja, New York lakossága és a nagyközönség egy konkrét ügy vonatkozásában megismerkedhetett a szerzőt megillető egyik legsajátosabb és legmélyebb filozófiai megalapozottsággal rendelkező személyhez fűződő joggal.

A jelen dolgozat szerzője e jogba való betekintést jelölte meg célul.

A szerzői jogban a szerzőt a vagyoni jogok mellett – a kontinentális jog mellett bővülő mértékben a *common law* rendszerében is – személyhez fűződő jogok illetik meg.

A vagyoni jogok meghatározó gazdasági jelentőséggel bírnak, iparágak működésének alapjául szolgálnak és az idő előrehaladtával gazdasági szerepük egyre inkább erősödni látszik.

A személyhez fűződő jogok jelentősége – és egyben létjogosultsága – azonban bizonytalanabb; bennük sokan a szerzői művekhez való hozzáférésnek, meglévő művek továbbgondolásának indokolatlan korlátját látják, míg mások a szerző személyisége védelmének elhagyhatatlan intézményeként tekintenek rájuk, hangsúlyozva azonban gazdasági jelentőségüket is.

Jelen dolgozat célja a személyhez fűződő jogok fejlődéstörténetének általános áttekintése, majd az egyik legsajátosabb szerzői jogi jogosultság, a mű egységéhez való jog részletesebb vizsgálata.

A dolgozat különös hangsúlyt fektet a mű integritásához fűződő jog alapvető céljára és érvényesítésének lehetőségeire a XXI. század digitális környezetében.

A dolgozat különböző kérdéskörök mentén tekinti át, hogy az eltérő jogrendszerek – és főképp a magyar jog – miképp kezelik a mű egysége megtartásának kérdését, továbbá, hogy a *common law* rendszerébe milyen úton szivárgott be a Berni Uniós Egyezmény hatására (is) a személyhez fűződő jogok védelme.

A jelen írás külön figyelmet szentel a személyhez fűződő jogok, különösen az integritási jog terjedelme és – jogsértés esetén – a jogérvényesítés kérdéseinek. A dolgozat fontos célkitűzése az integritási jog XXI. századi kihívásainak körbejárása, így részletességgel vizsgálja a szakirodalomban aktuális olyan kérdésköröket, mint a paródia, a digitális sampling, a szoftverfejlesztés valamint a *Creative Commons* témakörei.

A dolgozat az olvashatóság és a szövegbeli töredezettség elkerülése érdekében elsősorban a szerzők szempontjából közelíti meg a kérdéskört, és csak a szükséges helyeken – ott azonban részletekbe menően – tér ki a szomszédos jogosultakra vonatkozó szabályozásra.

III. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK KIALAKULÁSA

1. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOKRÓL ÁLTALÁBAN

A szerzői jogok rendszerét a vagyoni jogok mellett a személyhez fűződő jogok alkotják. Szerzői jogok – szerzői jogi védelem – a szerzőt a BUE rendszere alapján bármiféle hatósági eljárás nélkül, a mű létrejöttétől kezdve megilletik. A szerzőt kizárólagos rendelkezési jog illeti meg arra, hogy művét (vagy azonosítható részét) felhasználja, valamint felhasználásra más személynek engedélyt adjon.

A szerző a felhasználásoknak díj fizetése ellenében történő engedélyezésével képes részesülni művének piaci értékéből. A felhasználási aktusokat a magyar jogban az Szjt. 17. §-a exemplifikatív módon sorolja fel, a lista azonban gyakorlatilag kimerítőnek tekinthető. Különböző iparágak eltérő felhasználási módokon alapulnak; míg könyvkiadásnál elengedhetetlen a mű többszörözése és terjesztése, az internetes-filmkölcsonzés esetében például már a mű többszörözése mellett annak nyilvánosságához közvetítése (pontosabban: lehívásra hozzáférhetővé tétele) játszik kulcsfontosságú szerepet.

E felhasználási cselekményekhez végső soron azonban néhány kivételtől eltekintve a szerző hozzájárulása szükséges, aki ezáltal képes befolyást gyakorolni alkotásának különböző piacokon való jelenlétére és részesülni műve piaci értékéből.

A személyhez fűződő jogok az emberi méltóságnak egyfajta szerzői jogi jogosultakra szabott megjelenésének tekinthetők. E jogok az alkotó ember személyiségének és a szerző, valamint műve közötti kapcsolatnak a védelmét jelentik különböző – végső soron emberi méltóságát sértő – beavatkozások ellen. Ezt nevezhetjük a személyhez fűződő jogok egyéni funkciójának, mely a szerzőkre kialakított speciális védelmet jelent.

Ennek megfelelően a magyar jogban a szerzői jogi jogosultat természetesen megilletik a Ptk. második könyvének harmadik részében (2:42-2:53. §§) szabályozott személyiségi jogok; a személyhez fűződő jogok kifejezetten a szerzői jogi jogosulti minőség esetén érvényesíthetők.¹

A személyhez fűződő jogok ugyanakkor a szerzői jogi jogosult emberi méltóságának védelmén keresztül a szerzői mű gazdasági értékét is védik. A jogosult művének oly megváltoztatásával, amely sérelmes hírnevére vagy becsületére nézve, vagy nevének idegen műveken történő indokolatlan elhelyezésével a szerző alkotói tevékenységének eredménye is rossz színben kerül feltüntetésre, amely megmutatkozhat piaci értékének

¹ Görög Márta: Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról. In: Polgári jogi kodifikáció 2005/4-5.sz., Budapest, 38. o.

csökkenésében is (példaként: egy sikeres és elismert író nevének olcsó ponyvairodalmi szövegeken való feltüntetése káros hatással lehet valódi irodalmi műveinek megítélésére is, hiszen a szerző kvalitásaival kapcsolatban elbizonytalaníthatja az olvasókat.

A személyhez fűződő jogok a vagyoni jogokhoz képest kiegészítő érdekvédelmi funkciót is betöltenek; e jogosultságok nélkül a szerző jobban ki lenne szolgáltatva az erősebb piaci helyzetben lévő felhasználóknak. A szerző a személyhez fűződő jogok útján saját művének utóéletére az alkotói folyamat lezárultát követően is képes hatást gyakorolni.

A vagyoni jogok gyakorlásához is szorosan fűződnek személyhez fűződő jogok, hiszen egy mű felhasználásának engedélyezése a nyilvánosságra hozatalhoz való jog gyakorlása nélkül nem valósulhat meg, az átdolgozás engedélyezése pedig általában az integritási jog gyakorlását is jelenti.²

A személyhez fűződő jogoknak a fentiekén túlmenően kulturális funkciója is van, mely abban fejeződik ki, hogy a szerzői művek utólagos torzításoktól, módosításoktól mentesen – a szerző akaratának megfelelően – érzékelhetőek maradnak a későbbi generációk számára. Bizonyos kulturális, irodalmi vagy művészeti szellemi értékek változatlan formában történő megőrzése önmagában értéket jelentenek az adott közösség – vagy akár az egyetemes emberi kultúra – számára.³

² Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2018. 12. 02.)

³ Karina O'Rourke: Integrity on the Web. In: European Intellectual Property Review, 2012/34. sz., London, 816. o.

2. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK KÖRÉBE TARTOZÓ EGYES JOGOSULTSÁGOK

A személyhez fűződő jogok kategóriáján belül több részjogosultságot különböztethetünk meg, melyek hagyományosan a következők:

- (1) A szerzőnek joga van szerzői művét nyilvánosságra hozni, azaz a szerző jogosultságai körébe tartozik annak eldöntése, hogy alkotását egyáltalán a szélesebb közönség tudomására hozza, érzékelhetővé teszi, vagy azt bármilyen megfontolástól vezérelve inkább titokban tartja (*right of divulgation, droit de divulgation*). A nyilvánosságra hozatal többféle jognyilatkozattal is megvalósulhat, így írásban, szóban vagy ráutaló magatartással is megadható a nyilvánosságra hozatalhoz kapcsolódó hozzájárulás. A szerző hozzájárulása szükséges még befejezetlen művének, annak részeinek, vázlatainak nyilvánosságra hozatalához is. A mű nyilvánosságra hozatalát megelőzően, annak lényeges tartalmáról történő, a nyilvánosságnak szóló tájékoztatáshoz is a szerző engedélye szükséges.⁴
A szerzőnek joga van a már nyilvánosságra hozott művét visszavonni (*retraction, droit de repentir*). A visszavonás mögött az ezzel esetlegesen okozott károkra tekintettel általában alapos oknak kell meghúzódnia, továbbá a szerzőt kártalanítási kötelezettség is terheli. A visszavonás gyakorlati okokból csak *ex nunc* hatállyal történhet.
- (2) A szerzőnek joga van ahhoz, hogy nevét a szerzői művén vagy ahhoz kapcsolva feltüntessék (*right of attribution, droit de paternité*). A névjog negatív oldala révén arra is jogosítja a szerzőt, hogy ilyen irányú kívánsága esetén nevét művével ne hozzák összefüggésbe, így jogosult művét név nélkül vagy felvett néven is nyilvánosságra hozni. A szerző emellett felléphet azzal szemben, aki szerzői minőségét kétségbe vonja.⁵
- (3) A mű integritásához való jog (*right to the integrity of the work, droit au respect*) általánosságban a szerzőt művének eredeti alkotói szándékától és szellemiségétől eltérő csonkításától, torzításától, módosításától, megváltoztatásától védi. A módosítás, megváltoztatás milyensége – becsületre vagy jó hírnévre való sérelmes mivolta, „kiható jellege” – jelentős lehet a jog terjedelme vonatkozásában, mely kérdéskört hazai és nemzetközi szinten is – később tárgyalásra kerülő – szakirodalmi vita övez.

⁴ Lontai Endre– Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv: Polgári jog – szerzői jog és iparjogvédelem. Budapest, 2017, ELTE Eötvös Kiadó 86. o.

⁵ I. m.: 87. o.

3. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK TERMÉSZETJOGI GYÖKEREI

A személyhez fűződő jogok filozófiai megalapozása azok tételes jogként történő megjelenését megelőzően jóval régebbi időkre nyúlik vissza. Gyökerei a természetjog szellemi irányzatának ember- és jogfelfogásában, valamint a felvilágosodás szellemi áramlatának az első generációs emberi jogokat megfogalmazó kinyilatkoztatásaiban keresendők.⁶

A természetjogi felfogás azon a meggyőződésen alapul(t), mely szerint a pozitív jognak igazodnia kell az embernek, mint racionális lénynek az immanens, Isten által megalapozott természetéhez.

Az ember valódi természetének megfelelő jog objektív zsinórmértékül szolgál, s így külső igazolási pontot állít a mindenkori jogalkotó számára. Az ezzel ellentétes jogszabályok, jogalkotói aktusok magával az isteni elgondoláson alapuló emberi természettel ellentétesek.

A természetjogi felfogás a XX. század második felében újult erőre kapott, s több esetben jelentős, szerzői jogi tárgyú vagy szerzői jogi kérdéseket is érintő nemzetközi dokumentumokban is jogi kifejeződést nyert.⁷ A személyhez fűződő jogok kialakulásának folyamata így a klasszikus emberi jogok történetéhez nagyon szorosan kötődik, melynek egyik eklatáns példája az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 27. cikk 2. pontja⁸: „[m]indenkinek joga van minden általa alkotott tudományos, irodalmi és művészeti termékkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.”⁹

Hasonló rendelkezések találhatók azonban több nemzetközi emberi jogi dokumentumban is: a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. cikkében, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 15 (1c) cikkében, az Emberi Jogok Európai Egyezményének Első Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikkében, valamint az Európai Alapjogi Charta 17. cikkének (2) bekezdésében.¹⁰

A személyhez fűződő jogok, mint érvényesíthető jogosultságok, először a XIX. századi francia bírói joggyakorlatban jelentek meg (*droit moral*) és sokáig tételes jogi rögzítés nélkül kerültek alkalmazásra; jogszabályban történő kifejtésükre csak 1957-ben került sor, a *Code Civil* reformja során.

⁶ Robert C. Hauhart: Natural Law Basis for the Copyright Doctrine of Droit Moral. In: The Catholic Lawyer 1985/1 sz. 62. o.

⁷ I.m.: 62. o.

⁸ <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=hng> (utolsó letöltés: 2019, 01.07)

⁹ Az angol szöveg a *moral interest* kifejezést használja.

¹⁰ Willem Grosheide: Moral rights. In: Estelle Derclaye (szerk.): Research Handbook on the Future of EU Copyright. Cheltenham, 2009, Edward Elgar Publishing Limited, 248. o.

A kifejezett törvényi megjelenés előtt azonban a francia bíróságok már a természetjogi elvek mentén biztosították a szerzők személyhez fűződő jogainak megfelelő védelmét.¹¹

A romantika korának (XVIII.-XIX. század) szerzőiség-eszménye, zsenikultusza szintén fontos szellem- és kultúrtörténeti környezetül szolgált a személyhez fűződő jogok kialakulásához.

A német jogelmélet Immanuel Kant nyomán a szerzői alkotásokat hagyományosan a szerző személyiségének kiterjesztéseként értelmezte;¹² a szerzői autonómia és az emberi méltóság koncepciójának összefűzésével erős elméleti megalapozást és igazolást nyújtott a szerzői jog és különösen a személyhez fűződő jogok részére.¹³

4. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK XXI. SZÁZADI KIHÍVÁSAI

A társadalmi körülmények és művészetelméleti megközelítések jelentős változáson mentek keresztül a személyhez fűződő jogok XIX. századi kialakulása óta.

E jogokkal szemben – főleg az integritási jog vonatkozásában és elsősorban az angolszász országokban – megfogalmazódott az a kritika, mely szerint anakronisztikus, a kortárs művészet- és tartalomfogyasztással nem egyeztethető össze a személyhez fűződő jogok hagyományos felfogásának fenntartása.¹⁴

A Web 2.0. megjelenésével a szerzői művek az internetfelhasználók számára könnyen és szinte határtalan mértékben elérhetővé váltak, módosításuk pedig rendkívül egyszerűvé, sőt, olykor a mindennapi felhasználás szokásos részévé vált.

A századfordulót követően, a „remix culture”¹⁵ korában a közönség szerves alkotójává képes válni a kulturális folyamatoknak. A *remix culture* lényege az úgynevezett Read/Only („RO”) kultúra – azaz a néző, olvasó általi egyoldalú befogadáson alapuló kulturális információ-áramlás elemeinek átdolgozásában, újraszerkesztésében és újragondolásában, – új jelentés- és belső referencia-hálók kialakításában – rejlik.¹⁶

Ezekbe a folyamatokba bele lehet látni egyrészt a kultúra egyfajta demokratizálását, az alkotóvá váló közösség megerősödését és a tudáshoz való hozzáférés könnyebbé válását,

¹¹ Robert C. Hauhart: Natural Law Basis for the Copyright Doctrine of Droit Moral. In: The Catholic Lawyer 1985/1 sz..64. o.

¹² Gillian Davies (szerk.): Moral Rights. London, 2016, Sweet & Maxwell, 19. o.

¹³ Paul Hughes: Painting on a Broader Canvas: The Need for a Wider Consideration of Moral Rights under EU Law. In: European Intellectual Property Review, London, 40. évf. 2. sz. 97. o.

¹⁴ Lásd: Amy M. Adler: Against Moral Rights. In: California Law Review, , 2009/ 1.sz., Berkeley.

¹⁵ Lásd: Lawrence Lessig: Remix. Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy. London, 2008, Bloomsbury Publishing PLC.

¹⁶ I.m.: 76. o.

másrészt pedig az újdonsült „szerzők” számának növekedésével járó minőségi hanyatlását, a kultúra „inflálódását”.

A digitális környezet számtalan lehetőséggel szolgál a szerzői művek kombinálására, adaptálására, újraserkesztésére. A UGC vagy a 3-dimenziós nyomtatási technika az eddig tisztán felhasználói helyzeteket összemosza a szerzői pozíciókkal. A szakirodalom a felhasználói és a szerzői minőség összekeveredéséből létrejött személyi kört a *producer* és a *consumer* szavak összetételéből alkotott „prosumer” kifejezéssel írja le.¹⁷

Az interneten születő UGC tekintetében nem ritkán elmarad a felhasznált mű szerzője nevének feltüntetése, vagy az eredeti szerzői mű megváltoztatása következik be a szerző engedélye nélkül, melynek következtében megvalósulhat az integritási jog sérelme is. Fontos ez abból a szempontból is, hogy a BUE 6bis cikke alapján a személyhez fűződő jogok a vagyoni jogoktól függetlenül megilletik a szerzőt, így a felhasználására engedélyt adó felhasználási szerződés mellett, illetve adott esetben a vagyoni jogok átruházását követően is.

Az internetes kommunikáció elterjedésével a szerzői művek elérhetővé válása és azok módosítása különösebb előzetes szűrés nélkül történik. Az internetes UGC előtti időben az újságok, folyóiratok szerkesztőségei vagy a múzeumok kurátorai – a kultúra és a nyilvánosság hivatalos terei – alkották azt a „védelmi vonalat”, amely valamilyen szinten a szerzők szerzői jogainak védelmét is biztosította. A szerző becsületére, jó hírnévére nézve sérelmes tartalom ezeken a hagyományos felületeken kisebb valószínűséggel jelent meg, mint ma, hasonló előzetes ellenőrzéssel nem rendelkező internetes fórumokon, platformokon.¹⁸

Digitális környezetben a szerzői mű visszavonásához való jog is nehezen kikényszeríthető, az internetre felkerült alkotás gyakorlatilag visszavonhatatlanul az „interneten ragad”.

¹⁷ Philipp Homar: Prosumerism and Moral Rights. In: Meiden & Recht International, 2016/13, Wien, 164. o. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kifejezés nem kizárólag a szerzői jog területén használatos.

¹⁸ Guy Pessach: The author’s Moral Right of Integrity in Cyberspace – a Preliminary Normative Framework. In: International Review of Industrial Property and Copyright Law, München, 2003/3. sz., 265. o.

5. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK VÉDELME A NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYES HÁLÓBAN

A személyhez fűződő jogok védelme a nemzetközi szerzői jogban – a különböző jogrendszerek közötti jelentős szemléletbeli különbségek ellenére – sikeres fejlődési ívet írt le a XX. században. A *common law* államok kezdeti ellenérzéseiket félretéve – bár lassan és a védelem terjedelmét illetően komoly hézagokkal – mégis kialakították saját jogrendszerükben a *moral rights* kategóriáját és annak védelmét. E változás mögött részben az állt, hogy a kontinentális jogrendszerek részéről jogfejlesztő hatás érte az angolszász országokat, ezen túlmenően azonban elsősorban a nemzetközi szerződéses kötelezettségeknek való megfelelés állt a személyhez fűződő jogok kategóriájának elfogadása hátterében.

A BUE, valamint későbbi módosításainak jelentőségét a szerzői jog területén nem lehet túlértékelni, s ugyanez igaz a személyhez fűződő jogok fejlődéstörténetét illetően is. A BUE 1928-as módosításáig a személyhez fűződő jogok a részes államok többségében nem kerültek szabályozásra a tételes jog szintjén. Ekkor azonban a Római Egyezmény útján történt harmadik felülvizsgálat eredményeként a 6bis cikk révén új rendelkezéseket illesztettek a BUE szövegébe: ez volt az első nemzetközi jogi egyezmény, amely elismerte a szerző személyhez fűződő jogait.¹⁹

„Independently of the author's economic rights, and even after the transfer of the said rights, the author shall have the right to claim authorship of the work, as well as the right to object to any distortion, mutilation or other modification of the said work, which would be prejudicial to his honor or reputation.”²⁰

Az 1928-as Római Egyezmény elfogadását közvetlenül megelőzően a személyhez fűződő jogok az akkori 34 BUE-ban részes állam többségében jogszabályi szinten nem nyertek elismerést, ugyanakkor a korabeli jogirodalmi diskurzus, joggyakorlat és jogalkotási trend már e jogok elismerésének irányába mutatott, így a BUE ennek megfelelő kiegészítése időszerű volt.²¹

Az BUE 1928-as kiegészítésével beiktatott szöveg a szerző két jogosultságát fogalmazta meg: a szerző nevének feltüntetéséhez való jogot, illetve a mű integritásához való jogot.

¹⁹ Gillian, 2016, 10 - 11. o.

²⁰ Az 1928-as Római Egyezmény becikkelyezése tárgyában hozott, 1931.évi XXIV. törvény szövege szerinti fordításban: „[f]üggetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azoknak átruházása esetében is, a szerző megtartja azt a jogát, hogy annak elismerését követelhesse, hogy ő a mű szerzője, továbbá azt a jogát, hogy ellenezze a mű minden eltorzítását, megcsonkítását vagy más olyan megváltoztatását, amely becsületére vagy hírnevére sérelmes lehetne.”

²¹ Gillian, 2016, 42. o.

Mivel a BUE csak minimumszabályozást állapít meg, az egyezmény 19. cikke lehetőséget teremt az egyezményben meghúzott védelemnél magasabb szintű védelem nyújtására is.

Érdekes megnézni a szövegben szereplő „honor” és „reputaion” kifejezések rendeltetését. E kifejezések szerepeltetésére minden bizonnyal azért volt szükség, mert az angol jogban az elfogadás idején nem volt lehetőség a mű bármilyen megváltoztatásának tiltására vonatkozó személyiségi jog rögzítésére, csak a becsületsértésen és megtévesztésen alapuló *common law* deliktumokra lehetett támaszkodni.²² A részes államok kompromisszumos megoldást kerestek tehát, amely az angolszász országok dogmatikájába is beilleszthetővé tette a 6bis cikkben szereplő jogokat, és nem ragaszkodott mereven a szerző és műve közötti kapcsolaton alapuló és e kapcsolatot, belső viszonyt hangsúlyozó kontinentális nézethez.

A szerzői jogban a vagyoni jogok és a személyhez fűződő jogok viszonyára vonatkozóan kétféle megközelítés létezik: a *monizmus* és a *dualizmus*.

A *monista* elmélet mind a két jogosultság-csoportot egységben kezeli, azonos védelmi idő alá rendelve őket. A monista rendszerek a szerzői jogok *inter vivos* átruházását főszabályként kizárják.²³

A *dualista* személet ezzel szemben szétválasztja a személyhez fűződő jogokat és a vagyoni jogokat: általában az előbbiek elidegeníthetetlenek és nem átruházhatók, míg a vagyoni jogok elidegeníthetők és átruházhatók.²⁴ Ezen túlmenően a védelmi idő is különbözhet a két jogosultság-csoport esetében.

A BUE 1928-as módosítással született szövegezése a *dualista* szemléletet sugall: függetleníti a személyhez fűződő jogok védelmét a vagyoni jogokétól, s azok érvényesíthetőségét a vagyoni jogok átruházását követően is lehetővé teszi. Az egyezmény rendelkezése alapján a személyhez fűződő jogok védelmi idejének legalább a vagyoni jogokra vonatkozó védelmi időtartamot el kell érnie.

A kontinentális országok többségében egyébként szintén a *dualista* megközelítést alkalmazzák (Franciaországban például a vagyoni jogokra vonatkozó 70 éves időtartam mellett a személyhez fűződő jogokra vonatkozó védelmi idő korlátlan).²⁵

²² Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 29.)

²³ Gillian, 2016, 24 - 25. o

²⁴ I.m.: 24 - 25. o.

²⁵ I.m.: 27. o.

A 6bis cikk az 1948-as Brüsszeli, majd az 1967-es Stockholmi Egyezmény útján kibővítésre került. A Brüsszeli felülvizsgálat során az Egyezmény szövegének módosításával a személyhez fűződő jogok terjedelme is bővült. Problémaként merült fel ugyanis, hogy bizonyos esetekben szűk értelemben véve nem valósul meg a szerzői mű eltorzítása, megcsonkítása vagy megváltoztatása (*distortion, mutilation or alteration*), a szerző érdekeinek sérelme azonban ennek ellenére megállapítható. Ennek korrigálása céljából az Egyezmény az „...or any derogatory action in relation to...” szövegrésszel egészült ki. A szerző számára az Egyezmény szövege a felülvizsgálatot követően így több cselekménnyel szemben nyújt védelmet.

A BUE szabályrendszerén kívül a kereskedelmi szemlélettel rendelkező, szerzői jogi tárgyú nemzetközi egyezmények tartózkodnak a személyhez fűződő jogok szabályozásától.²⁶

A TRIPS-megállapodás 9. Cikke a BUE-val való kapcsolata tekintetében úgy fogalmaz, hogy a részes államoknak „[...] a jelen Megállapodás alapján nincsenek olyan jogaik és kötelezettségeik, mint amelyeket rájuk a Berni Konvenció 6bis Cikke vagy az abból levezetett jogok ruháznak.” A TRIPS-megállapodás ezzel kiveszi a tárgyi hatálya alól a személyhez fűződő jogokat.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) keretein belül 1996-ban elfogadott Szerzői Jogi Szerződés (WCT) nem lép túl a BUE-nak a személyhez fűződő jogokra vonatkozó rezsimjén. Az utóbbival párban elfogadott Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Egyezmény (WPPT, a kettő együtt: Internet-szerződések) ugyanakkor 5. cikkével – nemzetközi jogi dokumentumok közül elsőként – az előadóművészekre vonatkozóan is kiterjeszti a BUE szerinti védelmet a személyhez fűződő jogok tekintetében.²⁷

A WPPT az előadóművészekre nézve tág fogalmat használ: ebbe a körbe tartoznak a „színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más személyek, akik az irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a népművészet kifejeződéseit megjelenítik, éneklnek, elmondják, elszavalják, eljátsszák, tolmácsolják vagy más módon előadják.”²⁸

A WPPT 5. cikke értelmében „[...] az előadóművészt hangokkal kifejezett élő előadásai, illetve hangfelvételeken rögzített előadásai tekintetében megilleti az a jog, hogy előadásainak előadójaként feltüntessék – kivéve, ha az előadás felhasználási módja ennek

²⁶ A következőkben a nemzetközi szabályrendszerre vonatkozó gondolatmenet alapja: Faludi Gábor: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. In: Infokommunikáció és jog, 2011/5. sz., Budapest, 163. o.

²⁷ Ilanah Simon: The Introduction of Performer’s Moral Rights: Part 1. In: European Intellectual Property Review, 2006/11.sz., London, 552. o.

²⁸ WPPT 2. cikk a) pont.

mellőzését elkerülhetlenné teszi -, valamint, hogy tiltakozzon előadásainak minden olyan torzítása, megcsonkítása vagy egyéb megváltoztatása ellen, amely hírnevére sérelmes lehet.”

A WPPT – a BUE-val megegyezően – szintén a *dualista* megközelítést alkalmazza, így az előadóművészt személyhez fűződő jogok a vagyoni jogaitól függetlenül, és akár e jogok átruházását követően is megilletik.

Az előadóművészeket közelebbről nézve az egyezmény alapján a név feltüntetéséhez való jog és az előadás integritásához való jog illeti meg.

E jogok az előadóművészt a „hangokkal kifejezett élő előadásai, illetve hangfelvételeken rögzített előadásai tekintetében” illetik meg. A „hangokkal kifejezett” – az angol szövegben „*aural*” – szövegrész ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a védelem csak zenei előadásokra terjedne ki; egyéb beszédek és irodalmi művek előadásait is az egyezmény hatálya alá tartozónak kell tekinteni.²⁹

A WPPT 5. cikke és a BUE 6bis cikke között ugyanakkor néhány eltérésre fel kell hívni a figyelmet. A WPPT a név feltüntetéséhez való jog és az integritási jog vonatkozásában is korlátozásokat fogalmaz meg a BUE szerzőkre vonatkozó rendelkezéseihez képest:³⁰

- (1) a név feltüntetésének joga az előadóművészeket a szerzőkhöz képest korlátozottan, csak élő, illetve hangfelvételben rögzített előadásaik vonatkozásában illeti meg;
- (2) a név feltüntetéséhez való jog nem érvényesíthető, ha az előadás felhasználási módja a név feltüntetésének mellőzését elkerülhetlenné teszi;
- (3) a WPPT szövege a BUE szövegéhez képest az „*other derogatory action*” fordulatot nem tartalmazza, így az előadóművészek esetén kevesebb magatartást fed le az integritási jog védelmének körében;
- (4) előadóművészek esetén a becsületre (honor) sérelmes magatartásokra nincs utalás a mű egységéhez való jog vonatkozásában.

Az Európai Unió a Tanács 2000/278/EK határozatával maga egészében csatlakozott a WPPT szövegéhez.

²⁹ Ilanah Simon, 2006, 552. o.

³⁰ Békés Gergely – Mezei Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2010/6.sz., Budapest, 24. o.

A személyhez fűződő jogok biztosítása az előadóművészek részére különös változást eredményezett a korábbi állapothoz képest. E jogoknak az előadóművészekre való kiterjesztését megelőzően a szerzőnek kizárólagos joga volt arra, hogy szerzői műve az integritási joga révén az eredeti alkotói szándékának megfelelően fennmaradjon. Ezzel a jogkiterjesztéssel a szerzők mellett az előadóművészek is ilyen védett helyzetbe kerültek, akiknek sajátos, művészi interpretációja ezentúl szintén megőrzésre kerül a mű egységéhez való jog logikájának keretein belül.³¹

Az Európai Unió vonatkozásában a személyhez fűződő jogokra vonatkozó jogalkotási kompetencia megléte már önmagában is kérdéseket vet fel. Az EUB a *Phil Collins*-ügyben³² előzetes döntéshozatali eljárás keretében 1993-ban hozott határozatában arra a megállapításra jutott, hogy Közösségi szabályozás hiányában – a nemzetközi szerződési szabályrendszer adta keretek között – a tagállamok hatáskörébe tartozik az irodalmi és művészeti alkotásokra vonatkozó szabályozás kialakítása, melynek specifikus célja a jogosultakat megillető személyhez fűződő jogok és vagyoni jogok védelme.

Az EUB fontos következtetése, hogy az irodalmi és művészeti alkotásokkal kapcsolatos kizárólagos jogok – más ipari és kereskedelmi jogokhoz hasonlóan – természetüknél fogva hatással vannak a Közösség Belső Piacán történő áru- és szolgáltatás-forgalomra. Így az EUB gyakorlatilag a Belső Piac érintettsége tekintetében megállapította az EU hatáskörét a személyhez fűződő jogok vonatkozásában is, és e jogokat – az akkor hatályos – Róma Szerződés hatálya alá vonta.³³

Ugyanakkor az EU a személyhez fűződő jogok vonatkozásában nem bocsátkozott jogalkotásba. Az Európai Unió Bizottsága időről-időre fontolóra vette a személyhez fűződő jogoknak az EU-n belüli harmonizálását, de a nemzeti jogokban meglévő különbségeket nem tekintette olyan súlyúnak, melyek a Belső Piac működésére kihatással lettek volna.³⁴ Fontos ellenérvnek tekintette a Bizottság ezen túlmenően, hogy az esetleges harmonizáció ellenére a nemzeti bíróságok nem tágítanának saját szerzői jogi kultúrájukban kialakított szemléletmód és jogdogmatikai megoldások követésétől, így a jogalkalmazás az esetleges harmonizálás ellenére is széthúzó lenne.³⁵

³¹ Mira T. Sundara Rajan: *Moral Rights: principles, practice and new technology*. New York, 2011, Oxford University Press, 362. o.

³² C-92/92.

³³ Faludi, 2011,163-164. o

³⁴ Gillian Davies: *Moral rights in the borderless online environment*. In: Peter Danowsky (szerk.): *Copyright in a borderless online environment*, Stockholm, 2012, Norstedts Juridik AB, 44. o.

³⁵ Faludi, 2011, 164. o.

Az egyik meghatározó szerzői jogi tárgyú másodlagos jogforrás, az Infosoc-irányelv (19) preambulum bekezdése egyenesen megállapítja, hogy a személyhez fűződő jogok nem tartoznak az irányelv hatálya alá.

A nemzeti jogrendszereknek a személyhez fűződő jogokra vonatkozó szabályozásbeli különbségeik azonban vitathatatlanul országonként eltérő helyzetbe hozhatják az alkotókat.

1988-ban a XX. századi drámairodalom egyik legfontosabb műve, a *Godot-ra várva* kapcsán érdekes integritási jogi jogeset merült fel. Samuel Beckett darabját Hollandiában – eltérve az eredeti szövegtől – kizárólag női színészekkel adták elő, melynek megakadályozása érdekében a szerző integritási jogának sérelmére hivatkozva pert indított. A holland bíróság elutasította a keresetet, tágabb társadalmi kontextusban értékelve a szerzőnek a mű egységéhez való jogát; a bíróság szerint a mű középpontjában az emberi létezés kérdése állt, a szereplők nemi identitása pedig nem érintette az alkotás lényegét. Beckett a döntés következményeként minden darabjának előadását megtiltotta Hollandiában.

Az ügy ugyanakkor a francia jog alapján minden bizonnyal eltérő értékelést kapott volna, tekintettel az integritási jog és a szerző személyhez fűződő jogának a szerző javára szóló „bőkezűbb” értelmezésére.

A személyhez fűződő jogok szabályozásának tagállamok közötti eltérései kétségtelenül olyan következménnyel is járhatnak, hogy a szerzők az integritási jogra – vagy más személyhez fűződő jogra – vonatkozó rezsím eltérő terjedelmére és tartalmára tekintettel némely országra nézve nem adnak felhasználási engedélyt szerzői műveik vonatkozásában, ez pedig a belső piac működésére is kihatással lehet.³⁶

³⁶ Willem Grosheide, 2009, 265 - 266. o.

IV. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK A KÜLÖNBÖZŐ JOGRENSZEREKBEN³⁷

1. NÉMETORSZÁG ÉS FRANCIAORSZÁG

A szerző személyhez fűződő jogai a német judikatúrában kantiánus és hegelianus gyökerek révén hagyományosan komoly elméleti megalapozottsággal rendelkeztek. A német szerzői jogi gondolkodás a *monista elmélet* talaján áll, így a szerzői jog (vagyonilag és személyhez fűződő jogok) mint egész, oszthatatlanul illeti meg a szerzőt, valamint a védelmi idő is egységes. A XIX. - XX. század fordulójára a tudományos diskurzus szintjén. megjelent a szerző személyhez fűződő jogainak kategóriája. A Grundgesetz 1. cikkének emberi méltóságra vonatkozó rendelkezései a személyhez fűződő jogok gondolatrendszerének alapját képezik. A német szerzői jog ismeri a nyilvánosságra hozatalhoz és visszavonáshoz, a szerző nevének feltüntetéséhez és a szerzői minőség elismeréséhez, továbbá a mű egységének védelméhez való jogot³⁸ és a BUE követelményrendszerénél erősebb védelmet nyújt a szerzőknek.

Franciaországban a szerző és műve közötti kapcsolat jog általi oltalmának elfogadása a felvilágosodás adta szellemi környezetben már az 1791-1793-as forradalmi időszakban kifejezésre került dekrétumok formájában. A XIX. század elején a bírói gyakorlatban már megjelent a név feltüntetéséhez való jog és a mű integritásához való jog védelme. Egy 1828-as döntés értelmében a hitelezőnek a bíróság megtiltotta, hogy egy még nyilvánosságra nem hozott zenei művet követeléseinek érvényesítése érdekében lefoglaljon. A XIX. század végére a név feltüntetéséhez való jog, a mű integritásához való jog továbbá a mű nyilvánosságra hozatalához való jog általános elismerést nyert a francia bírói gyakorlatban, 1957-ben pedig a *Code Civil* módosításával tételes jogi formában is megjelent a francia jogrendszerben.

A francia szerzői jogi jogelmélet hagyományosan a *dualista* elméletet követi; a személyhez fűződő jogok átruházhatatlanok és elidegeníthetetlenek, védelmi idejük pedig időtlen. A vagyonilag jogok ezzel szemben átruházhatók és elidegeníthetők, a védelmi idő pedig a szerzőt élete során és – jelenleg hatályos szabályozás szerint – *post mortem auctoris* 70 év időtartamra illeti meg.

³⁷ E fejezet tartalmilag jelentősen merít a következő forrásból: Davies, 2016, 14 – 23. o.

³⁸ Willem Grosheide, 2009, 262 – 263. o.

2. EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

A *common law* országok szerzői jogi felfogása szerint szerzői jogi védelem a beruházást és a vállalkozást védi, egyfajta tulajdoni jelleget ölt magára.³⁹

Az angolszász jogrendszerek a személyhez fűződő jogok kontinentális felfogásától – mely alapvetően a mű és szerző közötti sajátos kapcsolatra, az egyéni-eredeti jelleggel bíró alkotást létrehozó szerző elismerésére épül⁴⁰ – sokáig idegenkedtek, azonban a BUE és a WPPT hatására, melyek révén a kontinentális rendszerekhez illeszkedő koncepciót kellett átültetniük a belső jogukba, kénytelenek voltak revidálni korábbi ellenérzéseiket. Az Egyesült Királyságban a bírói joggyakorlat hagyományosan kevés figyelmet fordított a szerző személyhez fűződő jogaira. A *Gyles v. Wilcox*-ügyben például a bíróság egy nyilvánosságra hozott irodalmi munkának az engedély nélküli lerövidítése kapcsán nem állapított meg a szerzői jogi jogsérelmet.

A személyhez fűződő jogok komolyabb védelme az Egyesült Királyságban először a BUE révén valósult meg. 1988-ban elfogadásra került a *Copyright, Designs and Patents ACT* (CDPA), mely az Egyesült Királyságban fordulópontot jelentett a személyhez fűződő jogok történetében. A CDPA négy személyhez fűződő jogot fogalmazott meg: ebből kettő külön nevesítve hagyományosan ismert a kontinentális rendszerekben: a név feltüntetésének jogát és az integritási jogot. A törvény ezentúl biztosította a szerző részére annak megakadályozását, hogy neve hamisan szerzőként feltüntetésre kerüljön (a név feltüntetéséhez való jog negatív oldala), továbbá bizonyos szerzői művek tekintetében lehetővé tette a nyilvánosságra hozatal megakadályozását.⁴¹

³⁹ Faludi, 2011, 164. o.

⁴⁰ Pogácsás Anett: A digitális mű integritásvédelmének aktuális kérdései. In: Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila (szerk.): *Liber Amicorum - Studia G. Faludi Dedicata*, Budapest, 2018, ELTE Eötvös Kiadó, 325. o.

⁴¹ CDPA. Chapter IV.

3. AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az USA 1989-ben vált a BUE részes államává. A BUE 6bis cikkének való megfelelés érdekében a Kongresszus 1990-ben elfogadta a *Visual Artists Rights Act*-et (VARA); a jogszabály több – az amerikai jogban addig ismeretlen – személyhez fűződő jogosultságot vezetett be, ugyanakkor a különböző szellemi tulajdonhoz kötődő iparágak hathatós lobbitevékenységének köszönhetően a személyhez fűződő jogok csak meghatározott szerzői művek vonatkozásában – „*works of visual art*” – illetik meg a szerzőt.

A védelemre a következő művek vonatkozásában jogosult a szerző:⁴²

- (1) Festmény, rajz, nyomtatvány vagy szobor, amely egy vagy legfeljebb 200 példányban létezik és amelyet a szerző aláírt és számozott.
- (2) Fotografikus kép (állókép) melyet kizárólag kiállítási célra készítettek, mely a szerző által aláírt egy vagy legfeljebb 200, aláírt és számozott példányban létezik.

A Copyright Act a mű integritásához való jogot és a név feltüntetéséhez való jogot biztosítja a szerzők számára. Ezen túlmenően azonban – a hagyományos szabályozáshoz képest szokatlan módon – külön nevesítve a mű megsemmisítésének megakadályozásához való jogot (*right to prevent destruction*) is megadja a szerzőnek az említett szerzői művek vonatkozásában. Fontos sajátossága az amerikai szabályozásnak az angol joghoz hasonlóan, hogy a szerző a fenti személyhez fűződő jogairól írásbeli jognyilatkozattal lemondhat (*waiver of rights*).

⁴² Copyright Act 101. cikk

V. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOGRÓL ÁLTALÁBAN

1. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG LÉNYEGE, JELLEMZŐI

A mű egységéhez való jog az egyik legkülönlegesebb jog a szerzői jog rendszerében, amely számtalanszor kerül összeütközésbe más jogokkal és érdekekkel, főleg a szerzői mű tulajdonosának érdekeivel.

Mind a magyar „egység”, mint pedig az angol „*integrity*” fogalom jól kifejezik a jog alapvető rendeltetését: „a szerző által képviselt szellemiségnek megbonthatatlan egységben kell érvényesülnie, és így a mű tiszteletben tartása kötelező.” Sági Edit megállapítja továbbá, a kifejezés jelentése – egészen költőien - utal arra is, hogy amennyiben a szerző (későbbiekben részletes vizsgálat tárgyát képező) becsületére vagy jóhírnevére vonatkozó változtatás a mű „egységét nem bontja meg, azt nem csorbítja, akkor a magatartás a személyhez fűződő jog sérelmét sem vonja maga után.”⁴³

A kontinentális szerzői jogban a személyhez fűződő jogok szabályozásának kiindulópontja, hogy a szerzői alkotás a szerző személyiségének – emberi méltósága alapján oltalmat érdemlő – egyfajta kivételése.

E kapcsolatnak három aspektusára kell figyelemmel lenni: ⁴⁴

1. a nyilvánosságra hozatalra (nyilvánosság hozatalához való jog), mint a szerző személyiségének a külvilág irányába való feltárására,
2. a szerző nevének feltüntetésére (név feltüntetéséhez való jog), mint a szerzői minőség és az alkotás összekapcsolására, valamint
3. a mű lényegét érintő bizonyos változtatások tilalmára (integritási jog), mely a szerző személyiségéhez szorosan kapcsolódó művet óvja meg a szerző eredeti alkotói akaratával össze nem egyeztethető módosításoktól.

A szerzői jogban a mű integritásához való jog tehát a szerző és műve közötti belső viszony szempontjából kiemelkedő helyet foglal el. Grosschmid Béni a személyhez fűződő jogokat e belső viszony az alapján különböztette meg az általános polgári jogi személyhez fűződő jogoktól (személyiségi jogoktól): utóbbiakat a külvilágban való megnyilvánulásban létező, materiális, míg előbbieket beható, immateriális, a szerzőre irányuló jogoknak minősítette. Ennek alapján a szerzői jogok „kiható, nem dologi, kizárólagos, abszolút szerkezetű jogok”, ezen rendszeren belül elhelyezkedve azonban a

⁴³ Sági Edit: A színpadi művek szerzői jogi védelme. PhD értekezés, Miskolc, 2018, 133. o.

⁴⁴ Faludi, 2011, 164 – 165. o.

szerzői személyhez fűződő jogok beható jellegűek, a szerző és szerzői műve belső viszonyát fejezik ki.⁴⁵

A mű integritásához való jog eszközt ad a szerző kezébe, hogy művének utóéletére hatást tudjon gyakorolni. Joga van eredeti művének szellemiségétől távoli adaptációk ellen tiltakozni, és joga van eldönteni, hogy alkotása a jövőben milyen kontextusban jelenhet meg a közönség előtt. Ezáltal a szerző képes biztosítani, hogy alkotása torzításoktól, jóhírnevét vagy becsületét sértő változtatásoktól mentesen kerüljön a nyilvánosság elé. Az integritási jog tartalmának felfejtése céljából ismét szükséges vizsgálat alá kell venni a BUE 6bis rendelkezését. Az egyezmény hatályos szövege alapján a szerzőt „[f]üggetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azok átruházása után is...” megilleti a név feltüntetéséhez való jog és az integritási jog. Ezek alapján a BUE szövege konkrétabban a lemondás megengedéséről vagy annak tilalmáról hallgat, így ennek szabályozását a tagállamok saját szerzői jogi hagyományaiknak megfelelően alakíthatják ki.

A szerző az amerikai és az angol jog alapján lemondhat mű integritásához való jogról, míg más tagállamok joga az ilyen jogügyleteket általában semmissé nyilvánítja.

A személyhez fűződő jogok átruházása – köztük az integritási joggal – a BUE szövegének tükrében már problematikusabb. Faludi Gábor hasonlatával élve: a károkozásba való beleegyezéshez hasonló – a szerzői jog rendszerében képtelen – helyzet lenne, ha a szerző átruházná a megcsonkítás vagy a jó hírnevet sértő megváltoztatás jogát.⁴⁶

A magyar jog – szemben a vagyoni jogoknál érvényesülő néhány kivételtől – teljes mértékben tiltja a személyhez fűződő jogokról való lemondást, azoknak átruházását, illetve azok más módon történő átszállását; az ezzel ellentétes jogügylet semmis.

⁴⁵ I.m.: 164. o. Hivatkozik: Boytha György: A hatályos szerzői jogi és szomszédos jogi szakegyezmények, Függelék, 676. o. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jog magyarázata, Complex, 2006, Budapest.

⁴⁶ I.m.: 165. o.

2. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG SÉRELMEINEK KÜLÖNBÖZŐ ESETEI

A szerzőt az BUE alapján megilleti az a jog, „[...] hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása, illetve csorbítása ellen, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes.”⁴⁷

A mű integritásához való jog sérelmére irányuló cselekményeket és tényállásokat különbözőképpen tudjuk kategorizálni.

Vannak olyan, a szerzőre nézve sérelmes cselekmények, melyek közvetlenül eltorzítják, megcsonkítják vagy megváltoztatják a művet. Az alkotás fizikai (digitális mű esetén az elektronikus jelrendszer) összetétele megváltozik, melynek következtében a külső beavatkozást megelőző formája, felépítése, kinézete stb. a változás előtti állapothoz képest eltérő lesz. Más tényállások esetében maga a szerzői mű ilyesfajta módosuláson nem megy keresztül – fizikai értelemben nem szenved sérelmet – ugyanakkor olyan „szocio-kulturális” környezetben jelenítik meg a művet, mely a közönség tudatában hamis képet eredményez az eredeti szerzői szándékkal kapcsolatban, így sérelmes a szerző érdekeire nézve. Előbbi esetet közvetlen sérelemnek, míg utóbbit közvetett vagy kontextuális sérelemnek nevezik.⁴⁸ A kontextuális sérelemre tekintettel történt a BUE 6bis cikkének az 1948-as Brüsszeli Egyezmény általi felülvizsgálata, melynek során az „...or any derogatory action in relation to...” szövegrésszel bővült a BUE idézett normája.

A kontextuális sérelemre vonatkozó rendelkezések megfogalmazása a nemzeti jogokban általában hasonló, a megváltoztatás, módosítás, torzítás stb. cselekmények körén kívül eső „egyéb”-típusú magatartásokat ölelik fel. A magyar szerzői jogban a kontextuális sérelmet megvalósító eseteket az Szjt. 13. §-a „művel kapcsolatos más olyan visszaélés” kifejezéssel vonja tárgyi hatálya alá. Maga a „visszaélés” kifejezés egyébként az Szjt.-nek csak az integritási jogra vonatkozó rendelkezéseiben (13. § és 75. § (2) bekezdés) jelenik meg. A fogalom a BUE 6bis cikkével összhangban szándékoltan kontúr nélküli, annak érdekében, hogy a sérelmes magatartások minél szélesebb körét magába foglalja. 2013 április 1.-je előtt a „visszaélés” szó helyett egyébként a „megcsonkítás” kifejezés állt, a módosítás indokolása szerint pedig a változtatás az Szjt. és a BUE szövege közötti szorosabb összhangot volt hivatott megvalósítani.⁴⁹

⁴⁷ Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről szóló 1975. évi 4. törvényerejű rendelet

⁴⁸ Матвеев Антон Геннадьевич: Система авторских прав в России: Нормативные и технические модели, PhD értekezés, Moszkva, 2016, 365. o.

⁴⁹ Sági, 2018, 272. o. és 136. o.

Grad-Gyenge Anikó ugyanakkor erős kritikával illeti a módosítást, mivel az túlzó mértékben kiszélesítheti a jogsértőnek minősülő magatartások körét: „a visszaélés bármely alanyi (vagyoni vagy személyiségi) jogra nézve megvalósulhat, és a jogszerű joggyakorlás jogellenessé átminősítését eredményezheti.”⁵⁰

Megkülönböztethetjük továbbá az integritási jog sérelmének objektív és szubjektív eseteit annak alapján, hogy a mű egységéhez való jog sérelmének megállapításához elegendő-e önmagában a műnek szerző által saját becsületére, hírnevére nézve sérelmesnek tartott valamilyen módosítása, megváltoztatása, megcsonkítása, vagy szükséges-e ennek következményeként a szerző becsületének, jó hírnevének külvilág irányában megvalósuló sérelme is.⁵¹ Az Egyesült Királyságban a bíróságok az objektív irányba alakították a joggyakorlatot: a becsület és hírnév (*honour and reputation*) sérelmének megállapítására objektív tesztet alakítottak ki, amelyre vonatkozóan a gyakorlat mára – például a témában fontos *Tildy*- és *Confetti Records*-ügyek alapján – már szilárdnak mondható.⁵² A szerzőnek a külvilág számára érzékelhető, a publikum szemében is megvalósult bekövetkezettnek tekintendő becsület- és hírnévsérelmet kell bizonyítania, saját szubjektív megítélése szerinti sérelem esetén nem állapítható meg az integritási jog sérelme. Ez a mérce ráadásul függ a szerzőnek a saját maga által kialakított és a közönség felé sugárzott képétől is: a *Confetti Records*-ügyben a bíróság elutasította a felperes keresetét arra hivatkozva, hogy az általa korábban tudatosan kialakított „*gangster persona*” miatt a becsület és hírnév sérelme nem volt megállapítható.⁵³

Ezzel némileg ellentétes példa a nagyközönség által is komoly érdeklődésre számot tartó francia ügy, melyben Victor Hugo örökösei meg kívánták akadályozni a *Nyomorultak* (*Les Misérables*) – természetesen nem az eredeti szerző által írt – folytatásának publikálását.

A vagyoni jogok ekkor már a *public domain* részét képezték (azaz védelmi idejük lejárt). A leszármazók részben a mű egységéhez való jog sérelmére hivatkoztak.

A francia alkotmánybíróságot is megjárt ügy végül a személyhez fűződő jogok megsértésének megállapítása nélkül fejeződött be. A bíróság jogerős ítéletében kifejtette, hogy sem a szerző, sem pedig a leszármazottak nem akadályozhatják meg a mű adaptálását, átdolgozását, a folytatás tehát nem sérti a szerző személyhez fűződő jogait. Kifejezetten érdekes, hogy a személyhez fűződő jogok megsértése kérdésének

⁵⁰ Grad-Gyenge Anikó: Első oldal. Infokommunikáció és Jog, 2013/54.sz., Budapest.

⁵¹ Геннадьевич, 2016, 364. o.

⁵² O'Rourke, 2012, 816-817. o.

⁵³ I.m. 817. o.

vonatkozásában a bíróság a szerzőnek az életében tanúsított magatartását és megnyilatkozásait is vizsgálta, így a szerzőnek a kérdéskörrel kapcsolatos szubjektív értékítéletét is igyekezett feltárni.⁵⁴

A magyar és a külföldi joggyakorlatban⁵⁵ is nehézséget okozó értelmezési kérdés, hogy a hírnév és becsület sérelme minden eltorzításra, megcsonkításra és megváltoztatásra vonatkozik-e, vagy kizárólag az „egyéb” típusú cselekményekre. Megvalósulhat-e úgy az integritási jog sérelme, hogy a szerző becsületére, hírnevére vonatkozó sérelem nem állapítható meg?⁵⁶ Vannak jogrendszerek, melyekben az integritási jog olyan abszolút jelleget ölt, hogy a szerző a művének bármely változtatása ellen tiltakozhat, amely lényeges és természetszerűleg visszafordíthatatlan. Más jogokban az integritási jog sérelméhez a szerző becsületének vagy hírnevének sérelme elengedhetetlen.⁵⁷

A jogsértés megvalósulhat jogszerű – azaz engedély alapján történő – vagy jogszerűtlen szerzői jogi felhasználás útján, valamint egyéb használat, beavatkozás során is.⁵⁸ Ez következik a BUE szövegében használt „other derogatory action” vagy az Sztj. szerinti „*visszaélés*” kifejezésből is, mely a jogsértő cselekményeket széles körben határozza meg. Gyertyánfy Péter az engedélyezett felhasználás esetének minősíti az átdolgozás során történő jogsértést.

Gyertyánfy a fentiekén túl különbséget tesz a jogsértések között a változtatás oka szerint: ez lehet művészi ok, vagy a műpéldányra vonatkozó tulajdonosi joggyakorlás.⁵⁹ Így adott esetben a fizikai formában létező szerzői mű tulajdonosának tulajdonjoggyakorlása is megvalósíthat integritási jogsérelmet.⁶⁰ Az ilyen tényállásoknál szépen kirajzolódik a szerzői jogi és a tulajdonjogi jogviszony, mint két abszolút szerkezetű jogviszony közötti dogmatikai „egymásmellettiség”.

⁵⁴ Olivia Battard: Moral rights in the public domain. In: Intellectual Property Magazine, 2011/3.sz., London, 58. o.

⁵⁵ Orosz szerzői jog egyik aktuális értelmezési kérdése, lásd: Davies, 2016, 729. o.

⁵⁶ Faludi, 2011, 165. o.

⁵⁷ Davies, 2016, 7. o.

⁵⁸ Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége. In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 2012/6.sz, Budapest, 45. o.

⁵⁹ Gyertyánfy, 2012, 45. o.

⁶⁰ Faludi, 2011, 166. o.

VI. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG A MAGYAR JOGBAN

1. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG FOGALMA ÉS ANNAK FEJLŐDÉSE A MAGYAR JOGBAN

Az Sztj. biztosítja a szerző részére a hagyományos személyhez fűződő jogokat: a szerzőnek joga van művének nyilvánosságra hozatalához (10. §); a nyilvánosságra hozott művének – alapos okból, kártalanítás ellenében történő – visszavonásához (11. §) nevének vagy felvett nevének és szerzői minőségének feltüntetéséhez (12.§); ahhoz, hogy nevét ne tüntessék fel szerzői művén (12. § (3) bekezdés); valamint a mű integritásának védelméhez (13. §).

Az Sztj. 75. §-a WPPT 5. cikkének megfelelően– mely a fentiekben említettek szerint a BUE 6bis cikkének szövegén alapul – rendelkezik az előadóművészeket megillető személyhez fűződő jogokról, pontosabban a név feltüntetéséhez és az előadás egységéhez való jogról.

Az Sztj. 75. § (2) bekezdése az előadóművészekre szabott integritási jogot szabályozza, mely alapján az előadóművésznek az előadás egységéhez való jogát

„sérti előadásának mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, más olyan megváltoztatása vagy az előadással kapcsolatos más olyan visszaélés, amely az előadóművész becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

Az előadás integritásához fűződő jog valamennyi felhasználásra kiterjed, így – ellentétben a 75. § (1) bekezdésében szabályozott, az előadóművészt megillető névjoggal – nem csak a 73. § (1) bekezdésében rögzített felhasználási módok vonatkozásában gyakorolható.

A magyar szabályozás továbbá túlmeny a WPPT szövegén – követve a BUE 6bis cikkét – azzal, hogy nem csupán a hírnév, hanem a becsület esetleges sérelme is sértheti az előadó integritási jogát.⁶¹

A mű sérthetlenségét már az 1969-es Sztj. is biztosította oly módon, hogy 10. §-ban – rendkívül szigorúan és életszerűtlen módon – jogsértőnek minősített „minden jogosulatlan megváltoztatás”-t vagy „jogosulatlan felhasználást”-t.⁶²

⁶¹ Békés Gergely – Mezei Péter, 2010, 25. o.

⁶² E szabály vonatkozásában ugyanakkor Grad-Gyenge Anikó megemlíti, hogy az akkori politikai és kultúrpolitikai közegben uralkodó viszonyok és gyakorlatok részben kiüresítették a 10. § alkalmazását, figyelemmel az államnak a kultúrában meglévő, politikailag motivált jelentős szerepére. Forrás: Grad-Gyenge Anikó: Első oldal. Infokommunikáció és Jog, 2013/54.sz., Budapest.

Az Szt. hatályos 13. §-a szerint:

[a] „szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

Az Szt. a szerző hírnevének és becsületének tartalmára nézve nem ad eligazítást, így e tekintetben az általános polgári jogi fogalmakat kell elővennie a jogalkalmazónak. A becsület alatt az adott személyre vonatkozó társadalmi értékítéletet, jóhírnév alatt pedig a társadalmi interakciók során kialakult reputációt, megbecsülést kell érteni.⁶³ A Fővárosi Ítéltáblának a *Bartók*-ügyben hozott ítéletébe⁶⁴ foglalt indokolás szerint a „becsület a személy társadalmi megítélését, elismertségét, [...] a hírnév pedig a személy társadalomban betöltött szerepének értékelését befolyásoló ismereteket jelenti.”

Különböző tényállások és felhasználások esetén valósulhat meg az Szt. 13. §-a szerinti sérelem, az egyszerű, mindennapi esektől kezdve egészen a komplex jogértelmezést igénylő kérdéses helyzetekig. A becsület vagy hírnév sérelmének vizsgálatánál a nemzetközi példák kapcsán említetteknek megfelelően két megközelítést lehet alkalmazni: vagy a szerző szempontjából nézve közelítjük meg a kérdést, és az ő szubjektív érzetét vesszük alapul, vagy pedig a külvilág értékítéletét, a szerző külvilágban fennálló elismertségét tekintjük mércének. Nyilvánvalóan elsősorban a szerző megítélését kell figyelembe venni, hogy mit tart magára nézve hátrányosnak⁶⁵, ugyanakkor az integritási jogot nem szabad a szerző esetleges „túlérzékenysége” miatt túlságosan szigorúra sem szabni.

Ráadásul, a szerző halála esetén az életében fennálló kulturális közeg és a különböző jelenségekkel szembeni általános társadalmi „ingerküszöb” eltérhet a szerzői mű felhasználásának időpontjában fennálló „értékkörnyezettől”. A *Bartók*-ügyben a Fővárosi Ítéltábla ennek megfelelően hangsúlyozta, hogy az integritási jog sérelmének feltételei nem állapíthatók meg kizárólag szubjektíve „abban az értelemben, hogy amennyiben a szerző vagy jogutódja a felhasználási engedéllyel rendelkező alperes tevékenységét személyhez fűződő jogainak megsértésére alkalmasnak ítéli, az önmagában elegendő a jogsértés megállapítására.” A bíróság szerint így a „jogsértés

⁶³ Békés Gergely – Mezei Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2010/6, Budapest, 27. o.

⁶⁴ 2.Pf.21.401/2004/5.

⁶⁵ Békés – Mezei, 2010, 20. o.

megállapítása csak objektív vizsgálaton alapulhat, természetesen a jogsértés jellegéből adódóan a szubjektív elemek az elbírálás során nem zárhatók ki teljes mértékben.” Mindenesetre mind a szubjektív, mind pedig az objektív szempontok figyelembevétele – és azok súlyozásának az adott eset körülményeihez igazítása – megfelelő értelmezési kiindulópontnak tűnik.

A jogsértés természetesen a magyar jog alapján is lehet közvetlen, azaz amikor a mű szerzői engedély nélküli, fizikai változáson megy keresztül azt megelőző állapotához képest, vagy kontextuális (közvetett), amikor a művet az eredeti szerzői szándékhoz viszonyítva méltatlan környezetbe helyezik.⁶⁶ Utóbbi tekintetben (szoborművek vonatkozásában) az SZJSZT-13/2013. számú – később tárgyalásra kerülő – szakvéleménye részletes elemzést ad.

A műre ható, nem a szerzőtől származó cselekmény mögötti szubjektív értékítélet egyébként nem mérlegelési szempont, így a mű sérthetlenségéhez való jogot akár szubjektíve javító szándékkal is meg lehet sérteni.⁶⁷

A BUE szövegének értelmezésekor és nemzetközi példák kapcsán már felmerült a kérdés, hogy sértheti-e a szerzői műnek olyan módosítása a szerzőnek a mű integritásához való jogát, amely „kiható módon”, a külvilág irányában érzékelhető, jó hírnevet vagy becsületet érintő sérelmet nem okoz.

A válasz megadásához először érdemes közelebbről megvizsgálni az Szjt. 13. §-nak utóbbi időben végbement módosítását. Az idézett jogszabályhely 2013 március 31.-ig hatályos szövege a következőképpen szólt:

„A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

A szövegre vonatkozóan kétféle értelmezési lehetőség adódott: az első „vagy” szó előtti és utáni részt egy-egy mellékmondatként értelmezzük, vagy az „amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes” részt az egész mondatra, mint egységre kihatóan olvassuk.

Az első értelmezés esetén a mű bizonyos eltorzítása, megcsonkítása – azaz lényegi megváltoztatása – integritási jogot sérthet anélkül, hogy a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lenne. Ezen értelmezés alapján a norma első része (első

⁶⁶ Gyertyánfy, 2012, 45. o.

⁶⁷ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 07.)

mellékmondat) a műbe történő közvetlen beavatkozásra, annak módosítására vonatkozik, a második része (második mellékmondat) pedig alapvetően a közvetett (kontextuális) beavatkozás eseteire utal, amikor is a szerzői mű méltatlan környezetbe helyezésével valósul meg a jogsértés.⁶⁸

A második értelmezést követve azonban a szerző személyhez fűződő joga nem sérül akkor, ha az eltorzítás, megcsonkítás vagy más olyan megváltoztatás vagy megcsorbítás történik, amely a szerző becsületére vagy hírnevére nézve nem sérelmes.

A kétféle különböző értelmezés eredménye jelentősen eltérhet egymástól. A BUE angol egyezményes szövege alapján ugyanazzal a fentebb bemutatott dilemmával állunk szemben: két mellékmondatként értjük-e a szöveget vagy a becsület és jóhírnév sérelmét visszafele, az egész mondatra hatónak fogjuk-e fel.⁶⁹ Fontos hozzátenni ugyanakkor, hogy a BUE 19. cikke lehetőséget ad a tagállamok számára, hogy belső jogukban az egyezményben meghatározott védelmi szintnél szigorúbb szabályozási rezsimit alakítsanak ki. Ezzel a lehetőséggel néhány ország élt is (pl. osztrák vagy a német szerzői jogi törvény), az egyezmény szövegének magyar jogalkotó általi átültetése azonban a BUE változatlan szövegét tükrözi.⁷⁰

A bírói gyakorlat a kérdésben nem teljesen egyértelmű. Fontos kiemelni a témában Pécsi Ítéltábla ítéletét:⁷¹ „[...] szerzői jogvédelem alatt álló műnek bármilyen torzító, csonkító vagy annak lényegi vonásait érintő megváltoztatása – egyéb törvényi feltétel hiányában is – önmagában megvalósítja a személyhez fűződő jog megsértését, és pedig akkor is, ha az egyébként a szerző becsületére és hírnevére nem sérelmes.” Legfelsőbb Bíróság későbbi ítéletében ezt a megállapítást megerősítette.⁷²

A másik oldalról szakirodalomban rendszeresen idézett döntés a „logotypia”-ügyben⁷³ a Győri Ítéltábla által hozott ítélet, melyben a mű egységéhez való jog sérelmének feltételeként határozza meg a becsület vagy jóhírnév sérelmét. Ezzel szemben az „Élem az életem”-ügyben⁷⁴ hozott ítéletében a Legfelsőbb Bíróság a normát két mellékmondatként értelmezi, a becsület és jóhírnév sérelmét pedig csak utóbbihoz köti.

⁶⁸ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2018. 12. 13.)

⁶⁹ BUE mai napon hatályos szövege: „[...] *the author shall have the right to claim authorship of the work and to object to any distortion, mutilation or other modification of, or other derogatory action in relation to, the said work, which would be prejudicial to his honour or reputation.* „

⁷⁰ Faludi, 2011, 165. o.

⁷¹ P. 25.092/2004/25.

⁷² LB Ptv.E.20.940/2005/2.

⁷³ BDT. 2006.1300.

⁷⁴ LB-H-PJ-2008-203.

A Fővárosi Ítéltábla egy ítélete szerint⁷⁵ az alperesek a felperes által tervezett logónak – a mű felhasználásához elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges mértéket meghaladó – átrajzolásával megsértették utóbbi művének sérthetlenségéhez és egységéhez fűződő jogát. A bíróság indoklásában kifejti, hogy az Szjt. 13. §-ának első fordulata „védi a művet a közvetlen beavatkozásoktól, kimondva, hogy a mű minden torzító, csonkító, azaz a mű lényegét érintő megváltoztatása a szerző személyhez fűződő jogát sérti, egyéb törvényi feltétel nélkül”. Ettől elválasztva az Ítéltábla szerint a „törvényhely második fordulata az olyan közvetett beavatkozásokra vonatkozik, amely esetben a mű megváltoztatása vagy megcsorbítására sérelmes a szerző becsületére vagy jóhírnevére.”

Ezt követően a bíróság elvi érveléssel állapítja meg, hogy a „mű lényegét jelentő megváltoztatás esetén [...] a becsületsértés, vagy a hírnévsértés tényállási elemek megvalósulása már nem szükséges, önmagában ezen az alapon is megállapítható a jogsértés.”

A Legfelsőbb Bíróság abban a kérdésben, hogy egy interjúkötet címének és tartalmi elemeinek bizonyos megváltoztatása sérti-e a szerző integritási jogát – korábbi döntésével ellentétesen – azt állapította meg,⁷⁶ hogy a szerző becsületének vagy hírnevének sérelme nélkül a mű egységének megsértése nem következhet be. Indoklásában a mű lényegét érintő változtatást nem különítette el a kisebb súlyú olyan változtatásoktól, melyek a becsületre vagy hírnévre nézve sérelmesek.

A kérdés a bírói gyakorlatban és a szakirodalomban sem dőlt még el véglegesen. Gyertyánfy szerint a becsület vagy hírnév sérelmének egész normára történő kivetítése a szabálynak olyan szűkítő értelmezést adna, amely ellentétes volna az „emberi méltóságra és a személyiség kiteljesítésére vonatkozó néhány éve tartó magyar jogalkotási és alkotmánybírói tendenciával.”⁷⁷

A törvény szövege éppen a fenti bizonytalanság miatt 2013. április 1.-jei hatállyal módosult, mely változat azóta is hatályos. A szakirodalom egy része szerint a fentebb kifejtett vita ezáltal nyugvópontra került, hiszen a szövegben a „megcsonkítása vagy” szavak után „a mű” kifejezés beiktatásával egyértelművé vált, hogy immár a norma két mellérendelt esetkört fog át, és kizárólag a két mellérendelt mondatként való értelmezés

⁷⁵ Pf. 20.034/2010/7.

⁷⁶ Pfv. 20.535/2010/8.

⁷⁷ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár. (Jogtár-digitális elérés). (utolsó letöltés: 2019. 01. 13.)

helyes.⁷⁸ Más szerzők szerint ugyanakkor továbbra is fennmaradt az eddig is meglévő értelmezési bizonytalanság.⁷⁹

A jelen dolgozat írója azzal az értelmezéssel ért egyet, mely szerint a jóhírnév vagy becsület sérelmét a norma mindkét fordulatához hozzá kell kapcsolni, így e követelmény minden megváltoztatás esetén figyelembe veendő az integritási jog sérelmének megállapíthatósága körében. A BUE 6bis cikkének megalkotása mögötti elgondolás alapja a szerző általános személyiségi joga fontos tárgyainak, a becsület vagy jóhírnév sérelme elleni védelem kialakítása volt, a *common law* országok dogmatikai rendszerének történő megfelelés érdekében.⁸⁰ A BUE rendelkezésének elfogadása mögötti kompromisszumos megoldás tényéből, valamint abból, hogy az Szjt. 13. § -a hű maradt a BUE 6bis cikkének szövegéhez, utóbbi értelmezés látszik követendőnek. Nem mellékesen azonban a szerző becsületére vagy jóhírnevére vonatkozó vizsgálódás a jogalkalmazó számára is könnyebbséget jelenthet, mivel az általános polgári jogi személyiségi jogsérelem megállapítására vonatkozóan megfelelő dogmatikai háttér és a joggyakorlat által kidolgozott szempontrendszer áll rendelkezésre. A vizsgálódás hangsúlyának a becsület vagy jóhírnév sérelmére (azaz a sérelem okozásának kiható, külvilág számára is érzékelhető jellegére) történő áthelyezésével a mű megváltoztatása „lényegességének” vizsgálata háttérbe szorulhat, így a bíróságoknak nem szükséges ezzel kapcsolatban – néha önkényes műértelmezésbe átcúsúzó – okfejtésbe bocsátkozniuk.

2. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG ÉS AZ ÁTDOLGOZÁS VAGYONI JOGA

A szerzőnek kizárólagos joga van műve egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására, valamint minden egyes felhasználás engedélyezésére. Ilyen felhasználásnak minősül az Szjt. 29. §-ban szabályozott *átdolgozás*, mely a mű fordítását, színpadi, zenei feldolgozását, filmre való átdolgozását, filmalkotás átdolgozását és a mű minden más olyan megváltoztatását jelenti, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre. Vannak olyan változtatások, melyek nem érik el az átdolgozás szintjét, így többszörözésnek (18. §) vagy esetleg plágiumnak minősülnek, más esetekben pedig bár megvalósul a „mű azonos vagy hasonló formai vagy tartalmi” elemeinek felhasználása,

⁷⁸ I.m.

⁷⁹ Lásd: Grad-Gyenge Anikó: Első oldal. Infokommunikáció és Jog, 2013/54.sz., Budapest.

⁸⁰ Faludi, 2011, 164. o. Hivatkozik: Boytha György: A hatályos szerzői jogi és szomszédos jogi szakegyezmények, Függelék, 676. o. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jog magyarázata, Complex, 2006, Budapest.

de azok a gondolat, elv, elgondolás szintjén maradnak (Szjt. 1. § (6) bekezdés) vagy egyszerűen stílusbeli, formai megoldások inspirációjaként szolgálnak.⁸¹

Átdolgozás esetén lényeges elhatárolási pont, hogy az eléri-e az egyéni, eredeti alkotás szintjét,⁸² hiszen lényege, hogy olyan önálló szerzői mű jön létre, amely egy másik – eredeti – műből származik. Ezt erősíti meg a Győri Ítéltábla ítélete, mely szerint „valamely mű átdolgozásáról akkor lehet beszélni, amikor a tevékenység következtében – amely már önmagában maga is eredeti, egyéni vonatkozásokat hordoz – más eredeti, egyéni alkotás keletkezik.”⁸³

Az SZJSZT egy szakvéleményében⁸⁴ részletesen foglalkozott az átdolgozás és az integritási jog sérelme közötti átfedés kérdésével. A művek megváltoztatásának jelentős része nem bír jogi relevanciával, ugyanakkor azok egy része átdolgozásnak vagy integritási sérelemnek minősülhet. Vannak esetek, amikor megvalósul az átdolgozás, de nem sérül a mű integritása, máskor pedig ennek fordítottja állapítható meg és a beavatkozás személyhez fűződő jogot sért, az átdolgozás megállapításához szükséges alkotói tevékenység (egyéni-eredeti jelleg) viszont hiányzik. Azonban a „kétféle jog önálló léte” – tehát a mű egységéhez való jog és az átdolgozás joga – „nem zárja ki, hogy alkalmanként ne lennének ugyanazzal a cselekménnyel párhuzamosan megsérthetők”.⁸⁵ Elképzelhetők tehát olyan megváltoztatási cselekmények is, amelyek a szerző vagyoni jogát és személyhez fűződő jogát egyaránt sértik, és egyszerre minősülnek jogosulatlan átdolgozásnak és az integritási jog sérelmének is.

Az Szjt. 50. §-a úgy rendelkezik, hogy amennyiben

„a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.”

Amennyiben a változtatás mértéke nem haladja meg a felhasználáshoz elengedhetetlen szintet, az integritási jog sérelme nem állapítható meg, hiszen e cselekményeket a törvény

⁸¹ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár. (Jogtár-digitális elérés). (utolsó letöltés: 2019. 01. 13.)

⁸² I.m. (utolsó letöltés: 2019. 01. 13.)

⁸³ BDT2006. 1300.

⁸⁴ SZJSZT-18/2010.

⁸⁵ Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában.

In: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései: válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010 - 2013) fennállásának 130. éve évfordulója alkalmából. 2014, Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 141. o.

kifejezett rendelkezéssel megengedi. Az ezt meghaladó mértékű változtatások ugyanakkor – azok mértékétől és jellegétől függően – megvalósíthatják az mű egységéhez való jog megsértését, akár az átdolgozásra vonatkozó engedély fennállása esetén is.⁸⁶

3. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG KONFLIKTUSA A TULAJDONJOGGAL

A magyar bírói gyakorlatban az integritási joggal kapcsolatban legtöbbször előforduló – és talán a legelegánsabb jogászai értelmezéssel kezelt – kérdéskör a műpéldányokra vonatkozó, főleg az építészeti alkotásokon fennálló tulajdonjog és a szerző személyhez fűződő jogainak ütközéséből ered. A konfliktus felmerülhet az egyes tulajdonosi részjogosítványok – így a használat és a rendelkezés –, valamint a mű integritásához való jog, azaz szélesebb körben nézve a tulajdonjog és a szerzői jog, mint két abszolút szerkezetű jogviszony között.

Az építészeti műveknek két fontos szerzői jogi sajátosságuk van: mind a terv, mind pedig a megépített épület külön-külön műfajtnak minősül – annak ellenére, hogy az építészeti mű az eredeti terv többszörözése útján létrejött, „háromdimenziós másolatának” tekinthető. Ezt erősíti meg az Szjt. 1. § (2) bekezdés k) pontja, mely példálózó felsorolás körében nevesíti az építészeti alkotást és annak tervét, valamint az épületegyüttest, illetve a városépítészeti együttes tervét, mint szerzői művet.⁸⁷

Másik sajátossága, hogy az építészeti alkotások elsősorban funkcionális művek, ugyanakkor komoly esztétikai minőséggel is rendelkeznek (szemben például a szoftverekkel, melyek szintén funkcionális szerzői művek, esztétikai minőségük megállapításához azonban egészen egyedi ízlésvilág szükségeltetik).

Az Szjt. 67. § (1) bekezdése szűkíti a jogosulatlan megváltoztatás fogalmát a 13. §-hoz képest: „az építészeti alkotás vagy a műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja.” A terv megváltoztatása nélküli épületmegváltoztatás szintén jogosulatlan megváltoztatásnak minősül, tekintettel utóbbi szerzői mű jellegére.⁸⁸

Finomabb mérlegelés szükséges annak megválaszolásához, hogy a rendeltetésszerű használatot érintő minden megváltoztatás eléri-e jogosulatlan megváltoztatás szintjét. Csillag György (még a régi Szjt. időbeli hatálya korában), valamint Faludi szerint a szabály szempontjából nem a tárgy releváns; magát a változtatás mértékét, lényegességét

⁸⁶ Faludi, 2011, 166. o.

⁸⁷ Faludi, 2014, 119. o.

⁸⁸ I.m.: 124. o.

szükséges vizsgálat alá vetni. A lényegesség külső megjelenés esetében szinte sosem hiányzik, amennyiben pedig a változtatás kizárólag rendeltetésszerű használatot érint, csak ritka esetekben valósulhat meg a jogsértés.⁸⁹

A kérdés vizsgálatánál érdemes elkülöníteni a tervmű és a megépített szerzői mű vonatkozásában felmerülő kérdéseket.

Az SZJSZT-nek egy szakvéleményében⁹⁰ arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy amennyiben egy egyetem egy építész tervező által már elkészített és számára átadott tanulmánytervekkel rendelkezik, ugyanazon munkára vonatkozóan kiírhat-e pályázatot beépítési tanulmányterv készítésére, illetve megbízhat-e más tervezőt a tervek elkészítésével?

Az SZJSZT szakvéleményében hivatkozik a Szegedi Ítéltábla ítéletére⁹¹, melyben a bíróság a szerzői mű fogalmának értelmezésével megállapította, hogy „[...] az ötlet, koncepció [szerzői] jogi védelem alatt nem áll, annak az alperes által történő átvétele, más tervezővel való esetleges megismertetése jogsértést nem jelent”, továbbá, hogy adott esetben egy (előkészítő) tervanyagban megjelenő műszaki gondolatok, elképzelések – amennyiben azok az ötlet szintjét nem haladják meg – szerzői jogi védelemben nem részesülnek.

A tervekre vonatkozó szerzői jog nem korlátozhatja a tulajdonost abban, hogy újabb pályázatot írjon ki vagy eltérjen az elkészült tervtől, ugyanakkor amennyiben a más által, újonnan elkészített terv, illetve az annak alapján megépülő épület a korábbi terv védelem alá eső elemeit átveszi, átdolgozza – tehát az ötleteken túlmenő elemeket integrál saját tervébe -, vagy az a korábbi terv tervezőjének integritási jogát sérti, abban az esetben szerzői jogi igény keletkezik.⁹²

A magyar bíróságok által kimunkált joggyakorlat alapján a tulajdonosi jogokat úgy kell gyakorolni, hogy a szerzőnek az építményhez fűződő jogai ne sérüljenek,⁹³ a jogalkalmazás így a tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlását várja el a tulajdonostól.

A jogalkalmazói döntés ebben az esetben ugyanakkor különböző – az egyéni szinten meglévő és társadalmi – érdekek összemérésén kell, hogy alapuljon.

Az SZJSZT-15/2010. számú ügyben hozott szakvéleménye hivatkozik ezzel

⁸⁹ I.m.: 124. o.

⁹⁰ SZJSZT-6/2007.

⁹¹ BDT2006. 1499.

⁹² Faludi, 2014, 140. o.

⁹³ Harkai István: Az átdolgozás problematikája építészeti alkotások esetén a szerző jogban. In: Acta Universitatis Sapientiae, Scientia Kiadó, 2017/2.sz., Kolozsvár, 264. o.

kapcsolatban az Szjt. 3. §-ra, mely szerint a szerzői jogra nézve is érvényesül a rendeltetésszerű joggyakorlás magánjogi alapelve.⁹⁴

Az SZJSZT-nek az építészeti művek átépítésével foglalkozó korábbi szakvéleménye szerint abban az esetben állapítható meg az építészeti művek tekintetében az integritási jog sérelme, ha az „alkotás [...] megváltoztatásának eredményeképpen a külső megjelenés a lényegét érintő mértékig eltorzul, megcsönkul, illetve a külső megjelenés vagy a rendeltetésszerű használat oly módon változik meg, hogy az a szerzői becsületet, a szerző jóhírnevét sérti. „⁹⁵ A szakvélemény az addig felmerült bírói gyakorlatot áttekintve arra a megállapításra jut, hogy a „tulajdonos tulajdonjogból fakadó jogosultságaival – akár a szerző Szjt.-ben megfogalmazott személyhez fűződő jogát fogalmilag sértő módon is – akkor élhet, ha az alkotás megváltoztatásához, vagy akár az épületben megtestesülő alkotás megsemmisítéséhez fűződő érdek mögött olyan szükségszerű („reális”) magán- vagy társadalmi igény áll, amellyel szemben a szerzői jog gyakorlása rendeltetés ellenes joggyakorlásnak minősülhet”, s mindezt esetről esetre szükséges mérlegelni.

Az SZJSZT értelmezése szerint a „reális igény” fogalmába nem tartozik bele olyan megváltoztatás, amely „pusztán a tulajdonos saját ízléséből fakad.” A megváltoztatás mögött valamilyen funkcionalitással kapcsolatos indoknak kell meghúzódnia, de indokolhatja adott esetben az is, hogy az épület fölött – technikai, gyakorlati vagy esztétikai szempontokból – „eljár az idő”.

A Szegedi Ítéltábla elé került ügyben⁹⁶ a felperes arra hivatkozással kérte szerzői jogai megsértésének megállapítását, hogy „az általa tervezett termelőüzemet három ütemének bővítéséhez, illetve azok terveinek megváltoztatásához nem kérték előzetes hozzájárulását annak ellenére, hogy az építészeti alkotások külső megjelenése és rendeltetésszerű használata módosult.” Az Ítéltábla kiemelte a felhasználó és a műpéldány-tulajdonos hasznosítási, gyakorlati érdekeinek összemérését a szerzői jogi igények érvényesítése esetén, továbbá felhívta a figyelmet arra is, hogy építészeti alkotások esetében – egyéb szerzői művektől eltérően – a személyhez fűződő jogok védelmének szintje alacsonyabb, ugyanakkor eltérések lehetnek a védelmi szint tekintetében a „mű típusa, rangja, rendeltetése és a szerző hírneve szerint.”⁹⁷

Az adott perben ipari célú üzemcsarnokról volt szó, így az erre vonatkozó személyhez

⁹⁴ SZJSZT-15/2010. 4. kérdés.

⁹⁵ SZJSZT -1/2006.

⁹⁶ BDT2010. 2329.

⁹⁷ BDT2010. 2329.

fűződő jogi védelmi szintet még az építészeti műveken belül is az alacsonyabbak közé sorolta.

A bíróság ítéletében végül megállapította, hogy „a tulajdonos érdekei [...] elsőbbséget élvezhetnek olyan esetben, amikor gyakorlati okok teszik szükségessé a továbbépítést és a kisebb fokú, a funkció érvényesülését segítő módosításokat.” Megjegyzendő, hogy bár ebben a perben alperesi pozícióban nem a tulajdonos szerepelt, de a tulajdoni jogosultra vonatkozóan kifejtetteket a bíróság jelentősnek ítélte meg, mivel az új ütem felépítése és az előző ütemek módosítása az ő rendelkezései szerint történt.

A bírói gyakorlat figyelembe veszi a tulajdonosnak a műpéldányon fennálló szerzői jogok jogosultjára tekintettel fennálló kötelezettségeit is. A Fővárosi Ítéltábla egy szoborra vonatkozó integritási joggal kapcsolatos döntésében kifejtette, hogy ítélezési gyakorlat alakult ki a tekintetben, hogy” jogsértő beavatkozás lehet egy főtérre rendelt, ott elhelyezett szobornak egy szűk átjáróhelyre való áthelyezése,” továbbá jogsértő beavatkozásnak tekinti a bíróság az „állagmegóvási kötelezettség olyan megszegését [...], amelynek eredményeként a szobrot annak tulajdonosa hagyja növényvel benőni, vagy a ráöntött festéket nem távolítja el.”⁹⁸ A tulajdonos rendelkezési jogának korlátozását jelenti tehát a szerzőnek a műpéldány tekintetében fennálló személyhez fűződő joga.

Az SZJSZT-13/2013. számú szakvéleményében megállapítja, hogy a köztéri szobrok esetén a „művet körbeölelő környezet az alkotás szerves [...]” részét képezi, mivel a szobor „környezetében nyeri el az alkotás szerzői rendeltetését.”⁹⁹ Az SZJSZT e szakvéleményében összefoglalta azokat a lehetséges szempontokat, melyek útmutatóul szolgálhatnak annak megállapítása érdekében, hogy egy köztéri szobor tervezett áthelyezése sérteni fogja-e a szerzőnek a mű egységéhez való jogát. E szempontok közé tartozik például a szobor térszervező szerepe, vagy hogy a művet az eredeti helyszínre tervezték és helyezték-e a, illetve a szobor szimbólumrendszere szempontjából annak elhelyezésekor fennállt-e valamiféle kapcsolódás a környezetéhez stb.¹⁰⁰

Az integritási jog terjedelmére vonatkozó kérdés, hogy milyen tágan értelmezzük az „eltorzítás, megcsonkítás”, és a „mindenfajta megváltoztatás vagy a művel való más visszaélés” kifejezéseket. Néhány ország – köztük az USA szerzői joga – bizonyos feltételekkel a szerző számára a mű megsemmisítésének megtiltásához való jogot is

⁹⁸ Pf. 20.614/2015/6.

⁹⁹ SZJSZT-13/2013. Ad 3.

¹⁰⁰ SZJSZT-13/2013. Ad 3.

biztosítja. Ez a tulajdonosi jogok nyilvánvalóan súlyos leszűkítését jelenti (nevesül a tulajdoni részjogosítványok közül a *ius annihilandi* korlátozását).¹⁰¹

A magyar szerzői jogban az általános felfogás szerint a mű megsemmisítése ellen az integritási jog nem nyújt védelmet. Következik ez egyrészt a BUE 6bis cikkének nyelvtani értelmezéséből,¹⁰² mely bár az „other derogatory action” kifejezéssel akár a tulajdonosi cselekmények ellenében is kiterjeszti a védelmet, a fizikai értelemben vett megsemmisítés ellen azonban nem, csak a különféle – súlyosabb vagy kevésbé súlyos – megváltoztatások ellen történő fellépésre biztosít jogot a szerző számára. A tulajdonos jogának ezt meghaladó korlátozása a jogösszemérés alapján nem volna megalapozott: a „dolog tulajdonjogát egy másik azonos rangú kizárólagos jog külön törvényi rendelkezés nélkül nem korlátozhatja.”¹⁰³ Ugyanakkor a kulturális örökségvédelmi tárgyú törvények ilyen jogi alapot szolgáltatnak.¹⁰⁴

Emellett a becsület vagy jóhírnév sérelme alapvetően akkor állapítható meg, ha szerzői mű a kérdéses megváltoztatást követően olyan üzenetet közvetít, amelynek következtében a szerzőre nézve a külvilág értékítélete, annak a szerzőről kialakított képe, a szerző reputációja negatív irányba módosul. A mű megsemmisítése esetén – bár az komoly kulturális károkat okozhat és a szerző számára is rendkívül hátrányos lehet – nem jellemző az ilyen, a külvilágba irányuló megváltozott hatás, hiszen a szerzői mű megsemmisítésének következménye éppen az, hogy a továbbiakban a mű által már semmilyen üzenet, érzet nem kerül közvetítésre.

¹⁰¹ A kérdés természetesen elsősorban műtárgyak, képzőművészeti alkotások esetén merül fel: egy zeneszámról készült másolatot tartalmazó adathordozó megsemmisítése esetén nem merül fel a fenti probléma.

¹⁰² Faludi, 2011, 167. o.

¹⁰³ I. m.: 167. o.

¹⁰⁴ I. m.: 167. o.

VII. A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK MEGSÉRTÉSÉNEK JOGKÖVETKEZMÉNYEI

A szerzői jogviszony abszolút szerkezetű jogviszony, amely alapján mindenki tartózkodásra köteles a szerzőt megillető jogosultságok gyakorlásának megsértésétől. Ilyen jogviszony esetén kizárólag a jogosult személye ismert, név szerint meghatározott és vele szemben mindenki más kötelezett. Sajátossága, hogy annak megsértése esetén az a konkrét jogsértővel szemben relatív jogviszonnyá alakul át. Utóbbi esetén mindkét fél (illetve minden alany) név szerint meghatározott és csupán egymással szemben jogosultak és kötelezettek.¹⁰⁵

Szerzői jogi jogsértésnél – így az integritási jog megsértése esetén is – dogmatikailag ennek megfelelő változás következik be a szerző és a szerzői jogi jogsértő viszonylatában. Vannak olyan magatartások, amelyek kizárólag vagyoni jogokat, mások a személyhez fűződő jogokat, megint mások mindkét csoportba tartozó jogokat sértenek.

Az Szjt. XIII. fejezete rendelkezik a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményeiről. A személyhez fűződő jogok a szabad felhasználási alakzatok hatálya alá tartozó tényállások esetén is, valamint szerződés alapján történő – vagyoni jogok szempontjából jogszerű – felhasználás során is sérülhetnek.¹⁰⁶

1. A PERBELI LEGITIMÁCIÓ

Személyhez fűződő jogok megsértése miatt indított perekben felmerülhet az aktív perbeli legitimáció kérdése. Az Szjt. 3. §-a alapján az Szjt.-ben nem szabályozott kérdésekre a Ptk. megfelelő szabályait kell alkalmazni. A Ptk. 2:54. §-a alapján a személyiségi jogokat személyesen lehet érvényesíteni. Az ismeretlen helyen távollévő személyiségi jogának védelmében a hozzátartozója vagy gondnoka léphet fel.

A Fővárosi Ítéletábla egy előtte lévő ügyben megállapította a keresetőségi jog hiányát: mivel a szerző személyhez fűződő jogai nem átruházhatók, így engedményezésük is kizárt, ebből következően a felperes – aki a szerző jogutódjával engedményezési szerződést kötött – „saját nevében a szerző személyhez fűződő joga megsértése miatt követelt kárigényét engedményezés alapján nem érvényesítheti.”¹⁰⁷

Az Szjt. 15. §-a ugyanakkor lehetőséget ad arra, hogy a szerző meghatározott személyhez fűződő jogainak védelmében a felhasználó is felléphessen, amennyiben ahhoz a szerző

¹⁰⁵ Prof. Dr. Bíró György (szerk.): Új magyar polgári jog – Általános tanok. Miskolc, 2013, Novotni Kiadó, 158 - 160. o.

¹⁰⁶ Lontai – Faludi – Gyertyánfy - Vékás: Polgári jog – szerzői jog és iparjogvédelem. Budapest, 2016, ELTE Eötvös Kiadó, 158. o.

¹⁰⁷ Pf.21.836/2009/3.

felhasználási szerződésben kifejezetten hozzájárult; ez azonban nem általánosságban, csupán egyedileg meghatározott jogok tekintetében lehetséges.¹⁰⁸ Az Szjt. speciális szabályként pedig a filmelőállítót feljogosítja arra, hogy – bizonyos, a filmszerzőnek a filmelőállítóval szemben fennálló személyhez fűződő jogi igényeitől eltekintve – a szerzők személyhez fűződő jogainak védelmében is fellépjen.

A fenti két eset eltérést jelent a személyhez fűződő jogok érvényesíthetőségének személyhez kötött jellegéhez képest.¹⁰⁹

Külön problémát okoz a személyhez fűződő jogok érvényesítése szerzőtársak esetén. Előfordulhat például, hogy az egyik szerzőtárs hozzájárul az alkotás meghatározott módosításához, a másik azonban nem, és azt az integritási joga sérelmeként fogja fel. Ezt a kérdéskört az Szjt. nem rendezi, e viták eldöntése bírósági hatáskörbe tartozik. Ilyen helyzetekben – analógia útján – a közös tulajdonra vonatkozó szabályokat és gyakorlatot kell megfelelően alkalmazni, valamint adott esetben a joggal való visszaélés azon esetére lehet támaszkodni, amikor a visszaélés a jognyilatkozat megtagadásában áll.¹¹⁰

A személyhez fűződő jogokra és a vagyoni jogokra vonatkozó védelmi idő a magyar szerzői jogban azonos.¹¹¹ A szerző halála esetén a személyhez fűződő jogok nem szállnak át, nem örökölhetők, ugyanakkor erre az esetre is biztosítani kell valamilyen formában a jogok gyakorlását. A szerző halálának bekövetkezésével a szerzőt megillető személyhez fűződő jogok egyfajta kegyeleti joggá alakulnak („kegyeleti joggá transzformálódnak”),¹¹² a jogosítottak az elhunyt szerző személyhez fűződő jogainak érvényesítésére jogosultak. A szerző emlékének, adott esetben művészi nagyságának óvása így olyan társadalmi érdekként tételeződik, amely törvényi védelemben részesül.¹¹³

Érdekes hiányossága az Szjt.-nek, hogy nem rendelkezik a szerző által életében átruházott vagyoni jogokkal érintett művekhez kapcsolódó személyhez fűződő jogainak gyakorlásáról.

Amennyiben ilyen művek esetén a szerző hagyatékának gondozója nem kerül kijelölésre, a szerző halálával alanytalanná válnak a személyhez fűződő jogok, ugyanis átruházott vagyoni jog nem lehet öröklés tárgya.¹¹⁴

¹⁰⁸ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2018. 11. 29.)

¹⁰⁹ Lontai – Faludi – Gyertyánfy – Vékás, 2016, 90. o.

¹¹⁰ I. m.: 90. o.

¹¹¹ Szjt. 31. § (1) bekezdés

¹¹² Görög, 2005, 40. o.

¹¹³ Grad-Gyenge Anikó: Szerzői jog és házassági vagyoni jog. In: Családi jog, 2017/4. sz. Budapest, 4. o.

¹¹⁴ Lontai-Faludi-Gyertyánfy-Vékás, 2016, 91. o.

Az Szjt. 14. § (1) bekezdése szerint a szerző halála után a személyhez fűződő jog megsértése miatt a védelmi időn belül az léphet fel, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott. A jogalkotó így elsősorban azokat a személyeket jogosítja fel a személyhez fűződő jogok gyakorlására, akikben a szerző életében egyébként is megbízott, hogy képesek életművét, szerzői hagyatékát elvárásai szerint gondozni, ismerik és várhatólag kellő figyelemmel kezelik fennmaradó műveit, illetve a szerző emlékét.

A szerző részéről ilyen megbízás hiányában, vagy ha a megbízott nem intézkedik, az jogosult e jogok gyakorlására, aki a vagyoni jogokat öröklés jogcímén megszerezte. E személyi kör feljogosításának indoka, hogy a szerző végintézkedésével képes meghatározni azokat a személyeket, akiket életműve továbbélésének igazgatásával meg kíván bízni. Törvényes öröklés esetén pedig még mindig olyan személyek lesznek jogosítottak, akik vélhetőleg személyesebb kapcsolatot ápoltak a szerzővel, vagy legalábbis a családi viszonyra tekintettel fontosnak érzik e jogok megfelelő gyakorlását. E megoldással továbbá a vagyoni jogok és a személyhez fűződő jogok gyakorlása is egy kézben egyesül.

A joggyakorlásra feljogosított személyekről alappal feltételezhető, hogy a szerző szándékainak és érdekeinek szem előtt tartásával hozzák majd meg a vagyoni és személyhez fűződő jogokkal kapcsolatos döntéseket. Ugyanakkor előállhat olyan helyzet, hogy a hagyaték gondozásával megbízott személy lesz jogosult a személyhez fűződő jogok megsértése esetén fellépni, míg a felhasználási engedélyt a vagyoni jogok örököse tudja majd megadni. A vagyoni jogok örököseinek azonban megadja a jogalkotó azt a lehetőséget, hogy ők maguk fellépjenek, amennyiben a hagyaték gondozásával megbízott nem intézkedik az elhunyt szerző személyhez fűződő jogának védelmében, annak megsértése esetén.

A szerzőt túlélő személyhez fűződő jogok tartalmukban azonban feltehetően módosuláson mennek keresztül; képtelen helyzetet eredményezne, ha a szerző alkotására vonatkozóan a hagyaték gondozásával megbízott vagy a vagyoni jogok örököse élni tudna például a mű visszavonásához való joggal. A személyhez fűződő jogokat a jogutód azonban minden bizonnyal engedélyezés formájában is gyakorolhatja, továbbá az anonimitáshoz való jog gyakorlására is jogosult. Amennyiben pedig a vagyoni jogok örökösei és a személyhez fűződő jogok megbízott gondnoka között érdek-összeütközés alakul ki, úgy utóbbi jogok gyakorlójának kell elsőbbséget biztosítani.¹¹⁵

¹¹⁵ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

Felhívjuk a figyelmet ugyanakkor, hogy több jogutód esetén szintén jelentkezik a szerzőtársak vonatkozásában is megjelenő, fentebb részletezett probléma a jogok gyakorlása tekintetében.

A jogutódok egyébként nem ritkán aktívan gyakorolják is a szerzői jogokat, melynek során több izgalmas jogeset születik belföldön¹¹⁶ és külföldön egyaránt.

A védelmi idő leteltét követő időszakra vonatkozóan az Sztj. 14. § (2) bekezdése a szerzői érdekképviselői szervezetek, de kiváltképp a szerzői közös jogkezelő szervezetek jogosultságává teszi, hogy fellépjenek olyan magatartások esetén, amelyek a védelmi időn belül sértenék a szerzőnek a névfeltüntetés és a szerzői minőség feltüntetéséhez való jogát.

A személyhez fűződő jogok a vagyoni jogokkal együttesen a védelmi idő lejártával megszűnnek, a névjog azonban, mint speciális kegyeleti jog, „túléli„ a védelmi időt. Az Sztj. ezen szabálya *lex specialis* a Ptk. 2:54. § (4) bekezdéséhez képest, így az elhunyt szerző emlékének megsértése esetén a névjog vonatkozásában az Sztj. szabályát kell alkalmazni.¹¹⁷

2. A SZERZŐI JOGI JOGSÉRTÉSEK KÖVETKEZMÉNYEI

Szerzői jogsértés esetén megkülönböztetünk objektív és szubjektív alapú szankciókat. Az objektív alapú szankciók mind a személyhez fűződő, mind pedig a vagyoni jellegű szerzői jogosultságok sérelme esetén alkalmazhatók. E szankciók érvényesítéséhez csak a jogsértés tényére kell hivatkozni – abbahagyási igény esetén pedig csak a jogsértés közvetlen veszélyére – így e jogkövetkezmények függetlenek attól, hogy a jogsértő magatartása vétkes vagy vétlen volt-e.¹¹⁸ Az objektív alapú szankciókat az Sztj. 94. §-a sorolja fel, összhangban a Ptk. 2:51.§-ban megállapított jogkövetkezményekkel.

A jogérvényesítésre vonatkozóan az Sztj.-ben nincs határidő meghatározva, így kézenfekvő az az értelmezés, hogy az objektív szankciók – a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítésére (94. § *e*) pont), valamint az ehhez kapcsolódó adatszolgáltatásra (94. § *d*) pont) vonatkozó igények kivételével – nem évülnek el.¹¹⁹ A Ptk. kötelmi jogi általános szabályai szerint ugyanakkor az abszolút szerkezetű jogok – mint a szerzői jogi jogviszony – megsértése kötelmet keletkeztet. Ezt összeolvasva a Ptk. kötelmi

¹¹⁶ Lásd például: LB Pfv.E.20.940/2005/2.

¹¹⁷ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

¹¹⁸ Lontai-Faludi-Gyertyánfy-Vékás, 2016, 163. o.

¹¹⁹ I.m.: 164. o.

közös szabályai között elhelyezett elévülés jogintézményével, minden szerzői jogi jogsértési igény elévülésének lehetőségét lehet megállapítani. A kérdés még nyitott, melyet minden bizonnyal a bírói gyakorlat kénytelen lesz majd rendezni.¹²⁰

Az Szjt. 94. §-nak (2) bekezdése rendelkezik a szerzői jogsértés szubjektív alapú szankciójáról. A szerző személyhez fűződő jogainak megsértése esetén a polgári jog általános szabályai szerint sérelemdíjat követelhet. A sérelemdíj fontos sajátossága, hogy annak megítéléséhez a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkezését nem szükséges bizonyítani. A Ptk. alapján¹²¹ a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire – különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára – a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni.

Ennek mentén különválnak az az eset, amikor a személyhez fűződő jogok megsértése kontraktuális jogviszony keretei között, valamint amikor szerződésen kívül történik. Előbbi esetben a Ptk.-nak a kontraktuális, míg utóbbi esetben a deliktuális felelősségi szabályait kell alkalmazni.

A szerzői jogok sérelmének hiányából ugyanakkor nem feltétlenül következik a személyiségi jogok megsértésének hiánya is. A szerző a Ptk. személyiségi jogi rendelkezései alapján személyiségi védelmi igényt támaszthat a jogsértővel szemben, például, ha a jogsértés „nem egy konkrét művére, hanem a teljes életművére”¹²² irányul. Ebben az esetben a Ptk. szabályai, mint *lex generalis*, az Szjt. szabályai pedig mint *lex specialis* viszonyrendszerben működnek.¹²³

A szankciók vonatkozásában meg kell említeni a Btk. 385. §-ban szabályozott, a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése elnevezésű bűncselekményt: ” [a]ki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Az nem kérdés, hogy a bűncselekmény védett jogi tárgya a szerzői jogvédelem alá tartozó alkotáshoz fűződő vagyoni jog. A törvényi tényállás ugyanakkor nem tesz különbséget a szerzői jog körébe tartozó vagyoni jogok és személyhez fűződő jogok között, így alappal lehet arra következtetni, hogy a bűncselekményt a személyhez fűződő jogok megsértésével is el lehet követni, amennyiben az vagyoni hátrányt okoz. A Btk. 459. § 17. pontja alapján vagyoni hátrány a Btk. eltérő rendelkezése hiányában a „vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni

¹²⁰ I.m.: 164. o.

¹²¹ Ptk. 2:54. § (2) bekezdés.

¹²²Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

¹²³ I.m. (Utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

előny.” Személyhez fűződő jogok megsértésének következményeként is elképzelhető a szerző vonatkozásában vagyoni hátrány bekövetkezése,¹²⁴ például a nyilvánosságra hozatal jogának megsértésével félkész mű megjelentetése, vagy a mű integritásához való jog megsértése következtében a szerző hírnevének vagy becsületének sérelme nyomán elmaradt kiadói szerződés, egyéb gazdasági előny meghiúsulása.

3. JOGÉRVÉNYESÍTÉS NEMZETKÖZI KÖRNYEZETBEN

A szerzői jog aktuális kérdései körébe tartozik a határokon átnyúló jogsértések elleni hatékony fellépés témaköre. A világhálón a szerzői jogsértések száma tömeges méreteket ölt, és igaz ez mind a vagyoni, mind pedig a személyhez fűződő jogokra nézve. A UGC ráadásul a névjog és az integritási jog sérelmének az egyik melegágya.

A szerzői jog nemzetközi rendszerét alapvetően a territorialitás elve határozza meg. Ezen elv értelmében eredetileg az egyes nemzeti szerzői jogi törvények kizárólag saját szerzőiket, és őket is csak saját területükön oltalmazták a szerzői műveik jogosulatlan felhasználásával szemben, külföldön azonban már nem. A szerzői jog országhatárokon átnyúló védelme csak nemzetközi egyezmények hálójával volt biztosítható.¹²⁵

Ennek érdekében a BUE valamint az ENSZ égisze alatt 1952-ben elfogadott ESZE egységes jogot alkotó anyagi jogi szabályokat és kollíziós jogi normákat egyaránt tartalmaznak.¹²⁶

A nemzetközi védelem megalapozásának egyik legfontosabb eszköze a BUE rendszerében a nemzeti elbánás elvének (*principle of national treatment, régime nationale*) elterjesztése volt. Ennek értelmében a BUE valamely tagállamának szerzője valamennyi tagállamban ugyanazokat a jogokat élvezi, mint a belföldiek. A nemzetközi háló így „patchwork”-szerűen, egyes nemzeti szintű szerzői jogi rezsimek alapján áll össze.¹²⁷

Online környezetben azonban – amikor is szerzői művek felhasználására globális szinten kerül sor – ez a modell már számtalan nehézséget hoz felszínre. A szerzői jog a felhasználás átalakulását – nemzetközivé válását – nehezen tudja lekövetni, és ez elsősorban a jogérvényesítés kérdésénél ütközik ki.

¹²⁴ Kiss Tibor: Szerzői jogi jogsértések büntetőjogi jogkövetkezései. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2006/szerzoi_jogi_jogsertesek_buntetozogi_jogkovetkezmenyei/ (Utolsó letöltés: 2019. január. 18.)

¹²⁵ Mádl Ferenc – Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, 2018, ELTE Eötvös Kiadó, 359.o.

¹²⁶ I. m.: 360.o.

¹²⁷ Paul Torremans: Jurisdiction for Cross-Border Intellectual Property Infringement Cases in Europe. In: Common Market Law Review, 2016/6.sz., London, 1-2. o.

A szerzői jogi jogosultak természetes érdeke azon helyzet elkerülése, hogy igényüket országról-országra kelljen érvényesíteniük.

Az EU keretein belül tárgyi hatályát tekintve a polgári és kereskedelmi ügyekre vonatkozóan a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazandó olyan nemzetközi elemet tartalmazó tényállások esetén, amelyeknél az alperes lakóhelye valamely tagállam területén található.

Szerzői jogi jogsértés esetén a Brüsszel Ia. rendelet 4. cikke alapján a jogosult keresetlevelét az általános joghatósági szabály alapján előterjesztheti az alperes lakóhelye szerinti tagállamban.

Ez a szabály azonban csak akkor működik hatékonyan, ha a felperes egy jogsértővel szemben kívánja érvényesíteni igényét.

A Brüsszel Ia. Rendelet 7. cikk (2) bekezdése vagylagos joghatósági okot határoz meg, mely alapján valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben perelhető annak a helynek a bírósága előtt is, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.

Az EUB az *Athanasios Kalfelis kontra Bankhaus Scröder*-ügyben¹²⁸ ebbe a kategóriába sorolta mindazon kártérítési felelősségi igényeket, melyek mögött nem található szerződés.¹²⁹

Az EUB gyakorlatából azonban még nem olvasható ki biztosan, hogy távolsági deliktumok esetén – azaz amikor a károkozó esemény bekövetkezésének helye (*lex loci delicti commissi*) és a kár bekövetkezésének helye (*lex loci damni*) eltér, a felperes mely tagállamban perelhet (ugyanakkor a *Bier BV kontra Mines de Potasse d'Alsace*-ügyben az EUB állásfoglalása alapján a felperes választhat a két joghatóság között).^{130 131}

Figyelemmel kell lenni arra tényre is, hogy a szerzői jogsértéseknél – főleg a személyhez fűződő jogok megsértése esetén – nem feltétlenül beszélhetünk vagyoni kárról. A kár bekövetkezése helyének meghatározása emellett az interneten megvalósított szerzői jogsértések esetén komoly nehézséget jelenthet.

A *Hejduk*-ügyben P. Hejduk épületfényképész képeit az EnergieAgentur a szerző hozzájárulása nélkül, és a szerzői jogokra vonatkozó információk feltüntetése nélkül

¹²⁸ C-189/87.

¹²⁹ Mádl Ferenc – Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, 2018, ELTE Eötvös Kiadó, 526. o.

¹³⁰ I.m.: 526. o.

¹³¹ Paul Torremans szintén a felperes választási lehetőségének biztosításaként értelmezi a rendelkezést. Forrás: Paul Torremans, 2016, 4. o.

„hozzáférhetővé és letölthetővé tette” weboldalán (lehívásra hozzáférhetővé tétel). Az EUB a *Hejduk*-ügyben azt állapította meg, hogy önmagában a szerzői jogot sértő tartalom elérhetősege valamely tagállamban megalapozza a 7. cikk (2) bekezdés (44/2001 rendelet szerinti 5. cikk (3) bekezdés) alapján a joghatóságot – annak ellenére, hogy maga a weboldal egy másik tagállam legfelső szintű, országos kiterjesztésű domain-neve alatt volt elérhető¹³² (a képek „.de” kiterjesztésű domain-név alatt kerültek közzétételre, ugyanakkor azok Ausztriából is elérhetőek voltak).

A Brüsszel Ia. rendelet 8. cikk (1) bekezdés lehetőséget ad valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy elleni perlésre, „amennyiben több személy együttes perlése esetén az adott személy az alperesek egyike, bármely alperes lakóhelyének vagy székhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni.”

E joghatósági ok *conditio sine qua non-ja* az egymásnak ellentmondó határozatok lehetősége, mely esetre vonatkozóan azonban a jogalkotó lehetőséget ad arra, hogy az alperest (vagy több alperest) megfosszanak a lakóhelye szerinti fórum eljárásától.¹³³ Ez a szabály alapvetően olyan alperesek vonatkozásában biztosít joghatóságot, akik különböző tagállamok területén tartózkodnak, ugyanakkor közös eltervezettség vagy program mentén hajtják végre jogsértő cselekményeiket. Ez a magatartásminta azonban szerzői jogi jogsértésektől – főleg a személyhez fűződő jogok megsértésétől – általában távol áll.¹³⁴

A *Painer*-ügy tényállása szerint Eva-Maria Painer szabadúszó fényképész, gyermekfotós képeket készített a gyermek Natascha Kampusch-ról, utóbbi elrablását megelőzően. A gyermekről készült képeket az osztrák rendőrség felhasználta a nyomozás során és azokat nyilvánosságra hozta. A gyermek szökését követően – és még a képek első nyilvános megjelenését megelőzően – az újságkiadó vállalat alperesek Natascha Kampusch-ról készült fényképeket a saját újságjaikban és weboldalaikon úgy jelentették meg, hogy nem nevezték meg a fényképek szerzőjét, illetve Painer neve helyett más nevet adtak meg szerzőként.

A felperes mindegyik alperessel szemben Ausztriában indított eljárást a 44/2001 rendelet 6. cikkének 1. pontjában foglalt joghatósági szabály alapján (Brüsszel Ia. rendelet szerinti

¹³² C-441/13. 31. pont.

¹³³ Paul Torremans: Jurisdiction for Cross-Border Intellectual Property Infringement Cases in Europe. In: Common Market Law Review, 2016/6.sz., London., 9. o.

¹³⁴ I.m.: 9. o.

8. cikk (1) bekezdés). Kérdésként merült fel, hogy e rendelkezés alkalmazásának akadályát jelenti-e az, „[...] ha a több alperessel szemben tartalmilag azonos szerzői jogsértések miatt benyújtott kérelmek tagállamonként eltérő nemzeti jogi alapokon nyugszanak.”¹³⁵

Az EUB ítéletével azt állapította meg, hogy a vonatkozó szabályt oly módon kell értelmezni, hogy alkalmazásának nem akadály a nemzeti jogok eltérése. Az eljáró tagállami bíróságnak az ügy irataiban szereplő valamennyi körülményre tekintettel kell mérlegelnie, hogy az elkülönített módon lezajló eljárások esetén fennáll-e az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatalának kockázata.¹³⁶

Ez a megállapítás fontos a szerzői jog territorialitásának elve szempontjából, hiszen a „patchwork”-jelleggel felépülő nemzetközi szerzői jogi rendszerben az egyes államok belső szerzői anyagi joga eltéréseket mutathat. Az EUB rámutatott továbbá, hogy a hivatkozott rendelkezés alkalmazásának annál inkább helye van, minél harmonizáltabbak a nemzeti szabályok.¹³⁷

A bíróság ezen túlmenően a nemzeti bíróságok mérlegelésének egyik szempontjaként határozta meg, hogy abban az összefüggésben, hogy az elkülönített eljárások esetén az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatalának veszélyét meg lehet-e állapítani, jelentősége van annak is, hogy azok az alperesek, akikkel szemben a szerzői jog jogosultja tartalmilag azonos jogsértésekre hivatkozik, egymástól függetlenül jártak-e el.¹³⁸

A *Painer*-ügy tényállása alapján ugyanakkor a kiadók egymástól teljesen függetlenül döntöttek abban a kérdésben, hogy a kérdéses képeket megvásárolják és közzéteszik-e *Painer* hozzájárulása nélkül. Ennek alapján arra lehet következtetni, hogy az alperesek közötti együttműködés vagy megállapodás teljes hiánya esetén is sor kerülhet a rendelet 8. cikk (1) bekezdésének alkalmazására.¹³⁹

Az EU-ban végbemenő szerzői jogi harmonizáció mindenesetre az interneten megvalósított szerzői jogi – így akár személyhez fűződő jogok tekintetében megvalósuló – jogsértések esetén is lehetőséget ad a Brüsszel Ia. rendelet 8. cikk (1) bekezdésének alkalmazására.¹⁴⁰

¹³⁵ C-145/10. 72. pont.

¹³⁶ C-145/10. 84. pont.

¹³⁷ I.m.: 82. pont.

¹³⁸ I.m.: 83. pont.

¹³⁹ Torremans, 2016, 13. o.

¹⁴⁰ Paul Torremans: Copyright jurisdiction under EU private international law. In: Paul Torremans (szerk.): *Research Handbooks in intellectual property law*. 2017, Cheltenham-Northampton, Edward Edgar Publishing Ltd, 573. o.

A személyhez fűződő jogok UGC általi megsértése vonatkozásában a klasszikus jogérvényesítési lehetőségek a fent részletezett megoldások ellenére is rendkívül nehézkesek lehetnek. A szakirodalomban épp emiatt felmerült – némileg más összefüggésben – hogy az ilyen, tömegesen az online platform szolgáltató felületére a felhasználók által feltöltött, az eredeti szerzői művet a szerző engedélye nélkül diszkriminatív üzenetté átalakító, vagy esetleg egyéb, az integritási jogot sértő tartalom vonatkozásában érdemes lenne egy egységes, könnyen kezelhető és gyors, több szolgáltatóra kiterjedő hatályú értesítés-eltávolítási rendszert bevezetni, melynek révén a jogsértő tartalmat a szolgáltató rövid időn belül köteles lenne eltávolítani.¹⁴¹

4. ALKALMAZANDÓ JOG NEMZETKÖZI SZERZŐI JOGI JOGSÉRTÉSEK ESETÉN

Az alkalmazandó jog tekintetében az EU-ban a Róma I. és a Róma II. rendeletek adnak eligazítást.

A Róma II rendelet 8. cikk (1) bekezdése szerint a szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra annak az államnak a joga alkalmazandó, amelyre az oltalmat igénylik, a rendelet tehát a nemzetközi magánjogban ilyen jogsértésekre hagyományosan alkalmazott *lex loci protectionis* kapcsolóelvét alkalmazza. A szabályozás kifejezetten tiltja az ezen rendelkezés alapján alkalmazandó jogtól megállapodás útján történő eltérést.¹⁴²

A rendelet egyetemes hatályú, azaz nem csak az EU tagállamai viszonylatában, hanem minden ország – így harmadik államok – vonatkozásában is meghatározza a tárgyi hatálya alá tartozó jogviszonyokra alkalmazandó jogot. A rendeletnek alkalmazási elsőbbsége van a magyar belső szabályozóval szemben,¹⁴³ a Nemzetközi Magánjogi Kódex indokolása szerint ugyanakkor a magyar jogszabály irányadó valamennyi szellemi tulajdonjogi forma megsértése esetén a szellemi tulajdonjog jogosultja által igénybe vehető egyéb eszközökre, így a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítására, a jogsértés abbahagyására és a jogsértőnek a jövőbeli jogsértéstől való eltiltására, elégtételadásra vonatkozó igényére.¹⁴⁴

A Nemzetközi Magánjogi Kódex szintén a *lex protectionis* elvét követi.¹⁴⁵

¹⁴¹ Faludi Gábor: A paródia a szerzői jogban. In: Keserű Barna Arnold (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére. Budapest, 2015, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt, 117. o.

¹⁴² Róma II. rendelet 8. cikk (3) bekezdés.

¹⁴³ Nemzetközi Magánjogi Kódex 2. §.

¹⁴⁴ Nemzetközi Magánjogi Kódex Indokolása. 67. o.

¹⁴⁵ Nemzetközi Magánjogi Kódex 48. §.

A Legfelsőbb Bíróság *Wass Albert*-ügyben hozott ítéletében¹⁴⁶ az alkalmazandó jog meghatározása tekintetében elhatárolta egymástól a szerzői jogi és a szerződési jogi kérdéseket.

A szerzői jog tartalmára vonatkozó, alapvetően anyagi szerzői jogi kérdésekre a *lex loci protectionis*, míg a szerződéses kérdésekre a *lex contractus*-t kell alkalmazni. Előbbi alapján kell megítélni tehát azt a kérdést, hogy a „szerző műveivel kapcsolatban milyen tartalmú, milyen terjedelmű jogot szerzett, illetve szerezhetett [...]”. Utóbbi jog alapján kell megadni a választ az érvényességgel, teljesítéssel, szerződésszegéssel kapcsolatos és egyéb, – a szerződési jog körébe tartozó – kérdésekre. Az alkalmazandó jog kérdésének különös jelentősége van az olyan bűncselekmények esetén, melyek védett jogi tárgya a szerzői jogvédelem alá tartozó alkotásokhoz fűződő szerzői jog.

A Btk. 385. §-ban szabályozott szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése elnevezésű bűncselekmény törvényi tényállása keretdispozíció, így a büntetőjogi felelősség megállapítása más jogterület szabályaitól – jelen esetben a szerzői jogi törvény rendelkezéseitől – válik függővé. Az Szjt. 2. §-a alapján olyan külföldi szerzőt, akinek műve nem Magyarország területén jelenik meg – azaz nem hazánkban kerül először nyilvánosságra – az Szjt. szerinti védelem csak nemzetközi egyezmény vagy viszonyosság alapján illeti meg.

A hivatkozott bűncselekményt csak az Szjt. hatály alá tartozó műre lehet elkövetni, így amennyiben a mű először külföldön került nyilvánosságra és szerzője külföldi, az Szjt. hatályának kérdése körültekintően vizsgálandó.¹⁴⁷

Kérdésként merülhet fel, hogy mi minősül „szellemi tulajdonjognak” a Róma II. rendelet alkalmazásában. A rendelet (26) preambulumbekzdése a szellemi tulajdonjog fogalma alá rendeli – többek között – a szerzői és szomszédos jogokat. A szerzői jogokon belül nem tesz különbséget vagyoni jogok és személyhez fűződő jogok (*moral rights*) között, így a Róma II. rendelet hatályát utóbbiak vonatkozásában is megállapíthatónak kell tekinteni. A személyhez fűződő jogokra kiterjedő hatály megállapíthatósága vonatkozásban szintén utalni kell a fentebb említett *Phil Collins*-ügyre.

¹⁴⁶ BH2006.114.

¹⁴⁷ 9/3013. számú büntető elvi határozat

VIII. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

1. SZEMÉLYHEZ FŰZŐDŐ JOGOK, KÜLÖNÖSEN AZ INTEGRITÁSI JOG A DIGITÁLIS TÉRBEN

Az internet és az általa kínált különböző felhasználási felületek, platformok és szolgáltatások lehetőséget teremtenek a szerzői jogi oltalom alatt álló védett tartalom engedély nélküli felhasználására, le- és feltöltésére, bárki számára hozzáférhetővé, letölthetővé tételére.

A szerzői jog fogalomrendszerében szerzői műnek digitális formában történő átültetése, valamint a le- és feltöltése többszörözésnek, illetve lehívásra/letöltésre hozzáférhető tételnek minősül. Az Szjt. 35. §-a ehhez kapcsolódóan – az Infosoc-irányelv alapján – meghatározott feltételekkel, az internet használatának lényegi sajátosságaihoz igazodva szabad felhasználás alá helyezi a mű járulékos vagy közbenső – a felhasználásra irányuló műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges gazdasági jelentőség nélküli – időleges többszörözését.¹⁴⁸

Az internet az 1990-es években statikus volt abban az értelemben, hogy a honlapokra feltöltött tartalmat a látogatók érzékelné tudták, esetleg – a tartalom jogosultja (tartalomszolgáltató) engedélye esetén letölthették. A *web 2.0* megjelenésével azonban lehetőség nyílt arra, hogy a hozzáférhetővé tett tartalmat bárki alakítsa, kiegészítse. Ezen túlmenően az online felületeken kialakultak olyan sajátos, külön viselkedésminták és szabályrendszerek, amelyek lényegesen eltérnek a szerzői jog hagyományos érvényesülési kereteitől.

Az online térben megvalósuló jogsértések több jogág területét is érintik, a büntetőjogi tényállásoktól egészen a magánjogi jellegű jogsértésekig. A szerzői jogi jogsértések az adott eset körülményeitől függően szintén több jogágot érinthetnek, hiszen a legtöbb fejlett jogrendszerben vannak olyan bűncselekmények, amelyek esetében a szerzői jogok tartoznak a védett jogi tárgy körébe.

Egy bizonyos részét ezeknek a magatartásoknak alkotmányos védelem övezi a szólásszabadság és véleménynyilvánítás szabadságából eredően.¹⁴⁹ A jelenség a szűk értelemben vett szerzői jogi kérdéseken túlmenően felveti a felhasználók által alkotott és módosított tartalom miatt a közvetítői szolgáltatók felelősségét, valamint a

¹⁴⁸ Faludi Gábor: Alapjogok metszéspontja az internetes környezetben megvalósuló szerzőijog-sértések körében. In: Chronowski Nóra – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Smuk Péter – Szabó Zsolt (szerk.): A szabadságszerető embernek – Liber Amicorum István Kukorelli, Budapest, 2017, Gondolat Kiadó, 442-443.o.

¹⁴⁹ Zódi Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Új szabályozási kihívások az információs társadalomban. Budapest, 2018, Gondolat Kiadó, 118 – 119. o.

tartalomszűréssel és adatszolgáltatással felmerülő, a szellemi tulajdonjog és a magánszféra védelméhez való jog közötti alapjogi összeütközés aggályait is.¹⁵⁰

Szerzői művek digitalizálása már önmagában – a többszörözés vonatkozásában – szerzői jogi kérdéseket vet fel, mivel az eredetileg analóg példányban meglévő szerzői mű internetre történő feltöltésének előfeltétele, hogy a fizikai formában létező alkotásról digitális jelek formájában másolat készüljön. Más alkotások pedig már eleve digitális formában, elektronikus jelek összességéként születnek.

Az így elkészült „jelhalmaz” azonban a lehívásra/letöltésre hozzáférhetővé tételt követően ki lesz téve a felhasználók interaktivitásának, akik különös technikai nehézségek nélkül és magasabb szintű felhasználói ismeretek hiányában is szabadon módosíthatják, manipulálhatják vagy más szerzői művekbe inkorporálhatják a művet, vagy annak felismerhető részeit.¹⁵¹

Az internet a személyhez fűződő jogokra nézve barátságtalan környezet. Az integritási jog, és általában véve a személyhez fűződő jogok szempontjából több kérdést felvető jelenség, hogy a szerző/szomszédos jogi jogosult és alkotása/teljesítménye közötti kapcsolat az internet világban akarata ellenére is lazábbá válik.¹⁵²

Jelen van a szakirodalomban az az álláspont, mely szerint amennyiben a szerző művét önként tölti fel a világhálóra, az ezzel járó – akár a személyhez fűződő jogokat is hátrányosan érintő – következményeit viselnie kell, ha már egyszer művének szélesebb – globális – nyilvánosságához való eljuttatásával járó előnyökből részesülni kíván.¹⁵³ Abból kiindulni azonban, hogy a szerző csupán amiatt, hogy szerzői művét az internetre „feltöltötte”, lemondott volna vagyoni vagy személyhez fűződő jogairól, aránytalan sérelmet okozna a szerzői érdekekre nézve. Az interneten megjelenő művek kérdését ugyanakkor a szerző – a rá irányadó anyagi jogi szabályok keretein belül – elméletileg továbbra is kezelni tudja különböző szerződési feltétel-rendszereken keresztül.

A probléma elvezet a szerzői jog digitális környezetben való működésének és a XXI. századi szerzői és felhasználói igények kérdésköréhez. Az integritási jog a felhasználásuktól és az internetes platformoktól, továbbá a szerző/jogosult akaratától

¹⁵⁰ Lásd: Faludi Gábor: Alapjogok metszéspontja az internetes környezetben megvalósuló szerzőijog-sértések körében. In: Chronowski Nóra – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Smuk Péter – Szabó Zsolt (szerk.): A szabadságszerető embernek – Liber Amicorum István Kukorelli, Budapest, 2017, Gondolat Kiadó.

¹⁵¹ André Francon: Protectin of Artists' Moral Rights and the Internet. In: Frédéric Pollaud-Dulian (Szerk.): The Internet and Authors' Rights, London, 1999, Sweet & Maxwell, 76. o.

¹⁵² Pogácsás Anett, 2018, 324. o.

¹⁵³ O' Rourke, 2012, 822. o.

függően különböző intenzitással érvényesülhet, néha előtérbe, máskor háttérbe kerül.¹⁵⁴ A szerzői alkotások fokozódó sokszínűsége, multimediális jellege és azok bővülő felhasználási lehetőségei az integritási jog gyakorlásának feltételeit és határait is rugalmasabbá formálják. Az integritási jogsértésekből származó igények jelentős része napjainkban gyakorlatilag kikényszeríthetetlenek. A szakirodalomban némely szerző megváltozott kulturális közegre való tekintettel az integritási jog helyett a személyhez fűződő jogok közül a név feltüntetéséhez és a szerzői minőség elismeréséhez való jogra helyezné a hangsúlyt, kiemelve azonban az utóbbi védelme megerősítésének szükségességét. Neil Weinstock Netanel ezen túlmenően fontosnak tartja, hogy a szerző képes legyen elejét venni műve olyan kontextusban történő felhasználásának, amely értékrendjével össze nem férő üzenet közvetítését valósítja meg.¹⁵⁵ Utóbbi vélemény a mű egységéhez való jog szűkebb érvényesülésének ad csupán teret, ugyanakkor összecseng az EUB *Deckmyn*-ügyben hozott – később részletezésre kerülő – döntésével. Ugyanakkor a dolgozat témája szempontjából legalább érintőlegesen foglalkozni kell azzal a kérdéssel, hogy mit kezdjen a szerzői jog az olyan esetekkel, amikor az alkotó akaratához éppen művének szabadabb hozzáférhetővé tétele – és adott esetben a személyhez fűződő jogokról való lemondás – áll közelebb. A jogosult számára mindig is rendelkezésre állt az a lehetőség, hogy műve felhasználását, akár díjfizetés nélkül szabadon lehetővé tegye, azonban ennek egyszerűbbé tételére – a személyhez fűződő jogok aspektusára is figyelemmel – az internet világában megvalósuló felhasználások tekintetében nagy igény mutatkozik.

¹⁵⁴ Pogácsás, 2018, 336. o.

¹⁵⁵ I. m.: 331. o. hivatkozik: Neil Weinstock Netanel: *Copyright's Paradox*. Oxford, 2008, Oxford University Press, 218. o.

2. A CREATIVE COMMONS ÉS A SZERZŐ SZEMÉLYHEZ FÚZÓDÓ JOGAINAK VISZONYA

A szerzőnek a világhálón megvalósuló jogsértések elleni védekezéshez többféle – jogi és jogon kívüli – eszköz rendelkezésére áll. Műszaki megoldásokkal a szerző művei felhasználását korlátok közé képes szorítani; a műszaki intézkedésekre vonatkozóan alapvető szabályokat tartalmaz a WIPO keretében 1996-ban elfogadott Szerzői Jogi Egyezménye és az EU-ban az Infosoc irányelv.¹⁵⁶ A szerzők például adott esetben az *encryption* vagy a *watermarking* technikákkal képesek a mű integritásához való jogukat megvédeni a különböző megváltoztatásokkal szemben, mivel ezek a megoldások a szerzői mű eredeti megjelenési formáját rögzítik és teszik megmásíthatatlanná.¹⁵⁷

A *Creative Commons* egy globális nonprofit szervezet és egyben a szerzői jog átalakítását célul kitűző mozgalom is, melynek lényege, hogy jogi eszközökkel lehetővé váljon a kor igényeinek jobban megfelelő szerzői jogi felhasználási-engedélyezési rendszer kialakítása. Hagyományos esetben a szerzői jog oltalom alatt álló mű jogszerű felhasználásához két lépés vezet: (1) engedély szerzőtől történő beszerzése és (2) szerzői jogdíj megfizetése a felhasználás ellenértékeként. Az interneten megvalósuló gyors, néhány kattintással végbemenő felhasználások esetén ez a modell körülményessé vált. A *Creative Commons* célja, hogy a szerzői művek nagy tömegek számára való hozzáférés jogszerű keretek között legyen megvalósítható¹⁵⁸ és ennek érdekében standardizált általános jogi feltételeket alkot, melyeket CC-licenszeknek hívunk. Ezek segítségével a szerző különböző felhasználási jogokat engedő feltételgyűjtemények közül választhatja ki a saját maga számára leginkább megfelelőt. A szerző a mű közkinccs-közeli állapotba helyezésétől kezdve az egészen szigorú, szűk felhasználási lehetőséget biztosító, előre elkészített CC-licenszekig bezárólag szabadon válogathat, így a saját céljainak megfelelően képes szerzői művére vonatkozó felhasználási cselekményeket meghatározott keretek közé szorítani.¹⁵⁹

A CC-licenszek négy feltételre épülnek:¹⁶⁰

- (1) **Attribution** (CC BY): Minden CC-licenz megköveteli, hogy a felhasználók feltüntessék a szerző nevét a művön, szerzői minőségét elismerjék.

¹⁵⁶ Infosoc-irányelv 6. Cikk.

¹⁵⁷ Rajan, 2011, 27. o.

¹⁵⁸ Rajan, 2011, 496-497. o.

¹⁵⁹ Horváth Katalin: A felhasználás. In: Legeza Dénes (szerk.): Szerzői jog mindenkié. Budapest, 2017, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 224. o.

¹⁶⁰ <https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-types-examples/>
(utolsó letöltés ideje: 2019. 01. 20.)

- (2) **ShareAlike** (CC SA): A szerző engedélyt ad a többszörözésre, terjesztésre, kiállításra, előadásra és a mű átdolgozására – feltéve, hogy az ily módon létrejött származékos műveket ennek megfelelő licensszel engedélyezi a felhasználó.
- (3) **NoDerivatives** (CC ND): Ezzel a licensszel a szerző engedélyt ad az eredeti szerzői mű vonatkozásában a többszörözésre, kiállításra és előadásra – ugyanakkor a mű változtatására, átdolgozására már nem terjed ki az engedély.
- (4) **NonCommercial** (CC NC): E licenz alapján a szerző a mű többszörözését, terjesztését, kiállítását, előadását és megváltoztatását és bármely más felhasználási módot engedélyezi, amennyiben az nem kereskedelmi céllal történik.

A CC-licenz ezekből az elemekből áll össze. A legszigorúbb a CC-BY-NC-ND licenz, mellyel a szerző csak a mű letöltését (többszörözését) és másokkal való megosztását teszi lehetővé (terjesztés, lehívásra/letöltésre hozzáférhetővé tétel), azonban kizárja annak bármiféle módosítását, megváltoztatását és kereskedelmi célú felhasználását.¹⁶¹ A CC-licenz alapján a felhasználó és a szerző között egy felhasználási szerződés jön létre.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a CC-licenszek alapvetően összhangban állnak a szerző személyhez fűződő jogainak védelmével. Az *Attribution*-elem (CC BY) például kifejezetten megerősíti a szerző nevének feltüntetéséhez való jogát, amely minden CC-licenz esetén visszaköszön. A NoDerivatives (CC ND) licenz pedig kifejezetten szerződéses védelem alá helyezi az integritási jogot.

A fenti licenszek tehát legrosszabb esetben is megerősítik a szerző személyhez fűződő egyes jogait, gyengébb személyhez fűződő jogi védelemmel rendelkező államok esetén pedig adott esetben még többletvédelmet is képesek biztosítani.¹⁶²

A fent említett licenszek ugyanakkor nem eredményezik a szerzői mű közkincsbe bocsátását. A *Creative Commons* erre vonatkozóan külön mintát dolgozott ki CC0 néven („No Rights Reserved”), melynek lényege a szerzői jogokról való lemondás az adott mű vonatkozásában. Ezzel kapcsolatban ugyanakkor több probléma is felmerül.

A közkincs a szellemi tulajdonjog fogalmi rendszerében több halmazt foglal magában:¹⁶³

- (1) vannak a védelemből alaptól kizárt tárgyak,

¹⁶¹ Horváth, 2017, 224 - 225. o.

¹⁶² Rajan, 2011, 500. o.

¹⁶³ A következő gondolatmenet alapjául szolgál: Faludi Gábor: A szerzői művek részleges közkincsbe adása. In: Kisfaludi András (szerk.): *Liber Amicorum*, Ünnepi előadások és tanulmányok Harmathy Attila tiszteletére. 2007, ELTE ÁJK, 187-188. o.

- (2) a kizárólagos jogok alóli kivételek,
- (3) a jog érvényesítésének határát megszabó jogintézmények (elsősorban a jogkimerülés) hatálya alá tartozó esetek, valamint ide tartoznak
- (4) a védelmi idő lejártá következmenyeként szabadon felhasználható alkotások is.

A CC0 fogalmi rendszerében megvalósuló közkincsbe adás valójában csak részleges közkincsbe adást jelent.

Több nemzeti jog nem engedi a joglemondást a szerzői jogok – különösen a személyhez fűződő jogok -vonatkozásában. A magyar jog szerint a személyhez fűződő jogokról lemondani, azokat átruházni nem lehet és azok egyéb módon sem szállhatnak át másra. A vagyoni jogok vonatkozásában az Szjt. főszabályként nem engedi a vagyoni jogok átruházását, azok más módon történő átszállását és az azokról való lemondását, a fő elv alól azonban a következő kivételek érvényesülnek: ¹⁶⁴

- (1) a vagyoni jogok örökölhethők, azokra tekintettel végrendekezni lehet,
- (2) a vagyoni jogokat öröklés útján megszerző személyek azokról egymás javára rendelkezhetnek,
- (3) a vagyoni jogok egyéb törvényben meghatározott esetekben átruházhatók és átszállnak.

A vagyoni jogok törvény erejénél fogva történő átszállásának három esetét szabályozza az Szjt.: az együttesen létrehozott művek, ¹⁶⁵ az öröklés esetén örökösre történő átszállás, ¹⁶⁶ valamint a munkaviszonyból fakadó kötelezettségként alkotott művek esetén, a munkáltatóra történő átszállás ¹⁶⁷ vonatkozásában.

A vagyoni jogok átruházhatóságát egyes szerzői alkotások vonatkozásában az Szjt. a következő esetekben teszi lehetővé: szoftverre vonatkozó vagyoni jog, ¹⁶⁸ adatbázishoz fűződő vagyoni jog, ¹⁶⁹ reklámozás céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jog ¹⁷⁰ és a megfilmesítés joga, filmalkotás felhasználására irányuló jog ¹⁷¹ átruházása tekintetében.

¹⁶⁴ Szjt. 9. § (2) – (6) bekezdés

¹⁶⁵ Szjt. 6. § (1) bekezdés

¹⁶⁶ Szjt. 9. § (4) bekezdés

¹⁶⁷ Szjt. 30. § (1) bekezdés

¹⁶⁸ Szjt. 58. § (1) bekezdés

¹⁶⁹ Szjt. 61. § (2) bekezdés

¹⁷⁰ Szjt. 63. § (1) bekezdés

¹⁷¹ Szjt. 66. § (1) bekezdés

A személyhez fűződő jogokról való lemondás nemzeti szabályozási szinten fennálló esetleges tilalmát a CC0 licenz vonatkozásában a *Creative Commons* is érzékeli.¹⁷² Ha a CC0 feltételrendszer valamely ország szerzői jogának kógens rendelkezéseibe ütközik, a licenz – legalábbis az érintett részben – semmis lesz. Maga a CC0 szövege úgy fogalmaz, hogy a „lehető legnagyobb megengedett mértékben, de az alkalmazandó joggal ellentétben nem álló módon”¹⁷³ mond le a jogosult szerzői és szomszédos jogairól.

Mivel a magyar szabályozás a személyhez fűződő jogokról és a vagyoni jogokról való lemondást nem teszi lehetővé, így az Szjt. rendszerében a CC0 licenz joglemondó rendelkezése nem érvényesülhet. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy az érvénytelen joglemondás esetén a jogosult jogainak érvényesítésétől természetesen tartózkodhat, továbbá a szerző a már megtörtént jogsértésből eredő igényének érvényesítéséről a jogsértővel kötött – kötelmi hatályú szerződésben – egyébként lemondhat. A magyar jog szerint egyébként annak sincs akadálya, hogy a felek a jog gyakorlása vonatkozásában a joglemondáshoz közeli helyzetet eredményező tartalommal töltsék meg a felhasználási szerződést,¹⁷⁴ és vonatkozik ez a mű egységéhez való jogára is; e tekintetben ugyanis széleskörű felsorolással a jogosult a felhasználó számára számos felhasználási cselekmény vonatkozásában engedélyt adhat a mű akár drasztikus megváltoztatására is.

Az ilyen részletezett szerződési feltételrendszer azonban általában idegen a CC-licenszektől, mivel azok lényege éppen egyszerűségükben és az alkalmazásukkal megvalósuló szerződéskötési folyamat gyorsaságában rejlik.

A CC-licenz alkalmazásával a szerződés a megengedett felhasználási cselekmény tanúsításával jön létre¹⁷⁵ (ráutaló magatartás). A polgári jog nyelvére lefordítva a fenti jogügylet esetén a szerző ajánlatot tesz egy ÁSZF-nek minősülő nyilatkozat formájában, amelynek ráutaló magatartással, mint reálaktussal történő elfogadásával jön létre a szerződés.¹⁷⁶

Az alaki szabályokra tekintettel az Szjt. 45. §-a úgy rendelkezik, hogy a felhasználási szerződést – az Szjt.-ben meghatározott kivételekkel – írásba kell foglalni.

Ilyenkor elméleti szinten nyilvánvalóan szóba jöhet a Ptk. 6:94. § (1) bekezdése, mely szerint az „[a]z alaktság megsértése miatt semmis szerződés a teljesítés elfogadásával a

¹⁷² <https://creativecommons.org/share-your-work/public-domain/cc0/> (utolsó letöltés: 2018. 01. 20.)

¹⁷³ „...to the greatest extent permitted by, but not in contravention of, applicable law...”

¹⁷⁴ Pogácsás Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. In: Infokommunikáció és jog, 2017/1.sz, Budapest, 40. o.

¹⁷⁵ CC BY licenz esetén: „By exercising the Licensed Rights [...] You accept and agree to be bound by the terms and conditions of this Creative Commons Attribution 4.0 International Public License...”

¹⁷⁶ Faludi, 2007, 194. o.

teljesített rész erejéig érvényessé válik.” Az alaki okból semmis szerződés esetén a felhasználás megkezdése ugyanakkor nem konvalidálja a szerződést, mivel ilyenkor teljesítés nem történik, hiszen az a felhasználási engedély érvényes megadása lenne. ¹⁷⁷

A Jogérvényesítési irányelv alapján a magyar jogalkotó egy speciális szabályt vezetett be az elektronikus úton tett nyilatkozatok tekintetében, melynek célja az indokolás szerint,¹⁷⁸ hogy a szerzői jogi jogosult által engedélyezett, elektronikus úton megvalósuló felhasználási cselekmény esetén a felhasználási szerződés alaki okból ne legyen érvénytelen az írásbeliség elmulasztása miatt. Amennyiben a szerző a nyilvánossághoz közvetítést maga gyakorolja – így az Szt. 16. § (1) bekezdése szerinti felhasználási jog mindkét részjogosítványának egyszerre kell megvalósulnia – és a „szerző elektronikus úton kötött és rögzített szerződéssel enged további felhasználást,” a felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni.

Ugyanakkor a CC-licenz körében a felhasználó nem kifejezett szerződési nyilatkozatot tesz, hanem ráutaló magatartást valósít meg, erre pedig nem értelmezhető a szabálynak az „elektronikus úton kötött és rögzített” szerződési nyilatkozati feltétele. ¹⁷⁹

Így az Szt. e speciális alakisági szabálya alapján nem kizárólagos vagy a szerző saját felhasználást is megengedő felhasználási szerződés köthető, mivel az engedély a saját felhasználáshoz kapcsolódik. ¹⁸⁰ Ez a CC-licenz feltételeivel összhangban áll, hiszen az alapértelmezett CC-licenszek a szerző felhasználását korlátozó rendelkezést nem tartalmaznak, sőt, kifejezetten tiszteletben tartják a szerzői minőséget, különös hangsúlyt helyezve a szerzői nevének és szerzői minőségének feltüntetésére.

¹⁷⁷ Pogácsás, 2017, 44. o.

¹⁷⁸ A 2005. évi CLXV. törvény 21. §-hoz fűzött indokolás.

¹⁷⁹ I. m.: 194 – 195. o.

¹⁸⁰ I.m.: 198. o.

3. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG ÉS A SZOFTVEREK

A szoftverek jogi védelme elhúzódó szakmai vitára adott okot az elmúlt évtizedekben, helye a szerzői jog rendszerében azonban mára megszilárdulni látszik.¹⁸¹

A szoftverek szerzői jogi védelmének nemzetközi háttere¹⁸² a BUE Párizsban, 1971-ben módosított szövege szerint az irodalmi és művészeti művek kifejezés – azaz a szerzői művek fogalma -, mely magában foglalja „az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását, tekintet nélkül a mű létrehozatalának módjára vagy alakjára...”. A szoftver az 1952-es ESZE-ben meghatározott, védelem alatt álló művek fogalmába is beilleszthető.

A TRIPS-egyezmény 10. cikkének 1. bekezdése, visszautalva a BUE-ra, védelem alatt állónak minősíti a számítógépi programokat, attól függetlenül, hogy forráskódban vagy gépi kódban (tárgykódban) kerülnek-e kifejezésre.

Az EU-ban a Szoftverirányelv 1. cikke értelmében a tagállamok a szoftvereket a BUE szerinti irodalmi műként szerzői jogi védelemben részesítik.

A magyar szerzői jogi szabályozás a forráskódban, tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtáját a szoftvernek – a felhasználói programot és az operációs rendszert is – önállóan nevesíti a szerzői jogi védelem tárgyaként.¹⁸³

A szoftver fogalma a számítógépi programalkotást és a hozzá tartozó dokumentációt öleli át. A szerzői jogi védelem tárgya tehát részben a program – amennyiben az egyéni-eredeti szellemi alkotásnak minősül – részben pedig a kísérő dokumentáció, akár önállóan is. Minél bonyolultabb egy számítógépi program, annál inkább szükséges hozzá kísérő dokumentációt készíteni, mely mint irodalmi mű – a BUE szabályozási logikájából eredően – magától értetődően szerzői jogi védelem alatt áll.¹⁸⁴

A szoftver forráskódja a „szoftver alapját képező elvek, elgondolások, algoritmusok és ötletek összessége, amely az Szjt. 16. § (1) bekezdése alapján szerzői jogi védelem alatt áll.”¹⁸⁵ Az Szjt. 58. § (2) bekezdése alapján az átdolgozásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a „szoftvernek az eredeti programnyelvétől eltérő programnyelvre történő átírására is”. Az SZJSZT több szakvéleményében felhívta a figyelmet arra, hogy a

¹⁸¹ Lásd: Faludi Gábor: A szoftver szerzői jogi szabályozása. In: Infokommunikáció és jog, 2005/3.sz., Budapest.

¹⁸² Gondolatmenet alapjául szolgál: Dudás Ágnes: A szoftver jogi védelme: <https://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200504/01-dudas-agnes.html> (utolsó letöltés: 2018. 09. 07.)

¹⁸³ Szjt. 1. § (2) bekezdés c) pont

¹⁸⁴ Faludi, 2005, 2-3. o.

¹⁸⁵ 14.P.29.279/2010/25.

programokban alkalmazott egyes grafikai elemek – a grafikus interfész – önálló szerzői műként védelem alatt állhatnak, mely így azonban nem osztja a szoftver jogi sorsát.¹⁸⁶

A szoftver sajátossága, hogy – mint funkcionális mű – elsődleges célja nem esztétikai élmény nyújtásában vagy tudományos álláspont előadásában fogható meg. Meghatározott rendeltetése van, melynek lényege a számítógép egyes alkotórészei, valamint a számítógép és használója közötti kapcsolat megteremtése.¹⁸⁷

Az Sztj. alapján azonban – és a nemzetközi szabályozásból következően is – a szoftver szerzője annak vonatkozásában vagyoni és személyhez fűződő jogokkal is rendelkezik. A szoftvergyártással foglalkozó ipari lobbis tevékenysége eredményeként általános szabályozási megoldássá vált, hogy az egyes államok a vagyoni jogok teljes átszállását is lehetővé tevő rezsimet alkottak.¹⁸⁸ Így rendelkezik az Sztj. 58. § (3) bekezdése is: a „szoftverre vonatkozó vagyoni jogok átruházhatók.”

A személyhez fűződő jogok esetén a legtöbb állam speciális rendelkezéseket alkotott a szoftverek sajátosságaihoz igazítva. A francia szerzői jogi törvény a névjogot és az integritási jogot biztosítja a szoftver szerzőjének, a visszavonási jogot azonban már nem. Így rendelkezik az orosz szabályozás is.¹⁸⁹

A Copyright, Designs and Patents Act (CDPA) értelmében az integritási jog nem vonatkozik a számítógépes programokra (*computer program*) és a számítógép által generált művekre (*computer-generated work*).¹⁹⁰

A fenti példákból is látható, hogy a szoftverek vonatkozásában az integritási jog sajátos, és a jogalkotó által sokszor különös szabályozásra ösztönzőnek tekintett kérdés. A szoftver funkcionális jellege miatt több ok is felmerül, hogy a szerzői jog egyéb szerzői művekhez képest eltérően kezelje ezt a kérdést. A szoftver és a programozó (szerző) közötti viszony távol áll attól az emberi méltósággal összefüggő, szerző és alkotása közötti intim kapcsolattól, amit a mű egységéhez való jog hagyományos, kontinentális elméleti megalapozása megfogalmazott.

A szoftverek – magából a fejlesztés bonyolultságából, a munkamegosztás komplexitásából eredően – együttesen létrehozott műveknek minősülhetnek. Az Sztj.

¹⁸⁶ Dr. Békés Gergely: Szoftverek szerzői jogi védelme a gyakorlatban. In: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései: válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010 – 2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából, Budapest, 2014, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 157-158. o.

¹⁸⁷ I.m.: 151. o.

¹⁸⁸ Dudás Ágnes: A szoftver jogi védelme: <https://www.sztjh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200504/01-dudas-agnes.html> (utolsó letöltés: 2018. 09. 05.)

¹⁸⁹ Rajan, 2011, 291-292. o.

¹⁹⁰ CDPA chapter IV Section 81 (1).

ilyen esetben a szerzői jogok jogutódlásáról rendelkezik, ez azonban ellentétes az Szjt. 9. § (2) bekezdésével, mely személyhez fűződő jogok vonatkozásában a jogutódlást kizárja. Az ilyen művek esetére így a vagyoni jogok jogutódlással történő átszállásának egyik esetét állítja fel a törvény,¹⁹¹ a személyhez fűződő jogok vonatkozásában pedig az tűnik helyes értelmezésnek, hogy ezek a szoftver tényleges szerzőinél maradnak.¹⁹²

Gyakori, hogy a szoftver munkaviszony keretein belül készül. Az Szjt. rendelkezése szerint a „mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége.” Ez a szabály diszpozitív, azaz a felek a munkaszerződésben – vagy munkaviszonyhoz hasonló más alá-főlérendeltségi viszonyban¹⁹³ – eltérő megállapodással ettől eltérhetnek. A munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott mű az Szjt. 9. § (6) bekezdésében meghatározott kivételes esete a vagyoni jogok törvény erejénél fogva történő átszállásának. A szoftverekre vonatkozó speciális szabály kizárja a munkaviszonyban alkotott szoftverek vonatkozásban a 30. § (3) és (4) bekezdésének alkalmazását, így a szerző nem jogosult az őt egyébként megillető meghatározott díjigényekre sem. Ugyanakkor ez a szabály szintén diszpozitív, így a felek jogosultak többletjogot biztosítani a szerzőnek.

A személyhez fűződő jogokra nézve természetesen ilyen rendelkezés nincs, így azok a munkavállalónál maradnak. Az Szjt. 30. § (5) bekezdése a nyilvánosságra hozatalhoz való jog, valamint a visszavonás joga tekintetében speciális korlátozást alkalmaz. A szerző a nyilvánosságra hozatali jogát a munkaviszonyban megalkotott szerzői műnek csak a munkáltatónak való átadásáig gyakorolhatja, a visszavonási jog helyébe pedig a név feltüntetésének mellőzéséhez való jog (anonimitáshoz való jog) lép.¹⁹⁴

Az integritási jog a munkaviszonyban alkotott műveknél rendkívüli módon beszűkül, hiszen a szerző érdekével szemben megjelenik a munkáltatónak, mint befektetőnek az érdeke. Így a szerző csupán annyit tud elérni a munkáltatónak a művön – munkaviszonyból eredő jogaival élve – megvalósított változtatása esetén, hogy amennyiben azzal nem ért egyet, a munkáltató a szerző nevének feltüntetését mellőzni köteles. Ehhez a szerző ez irányú – írásba foglalt – jognyilatkozata szükséges.¹⁹⁵

¹⁹¹ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 04.)

¹⁹² SZJSZT-18/2013 2. Ad 7 c)

¹⁹³ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 04.)

¹⁹⁴ I.m. (Utolsó letöltés: 2019. 01. 04.)

¹⁹⁵ Szjt. 39. § (5) bekezdés

A szoftver természeténél fogva a forráskód / tárgykód folyamatos javításokon, frissítéseken megy keresztül. A mű egységéhez való jog hagyományos koncepciójának differenciáltan rávetítése ellentétes lenne a szoftverfejlesztés folyamatának belső törvényszerűségeivel. Önmagában ugyanakkor az integritási jog érvényesülésének megengedése a szoftverek tekintetében nem feltétlenül kell, hogy hátrányt jelentsen a szoftveripar szereplőinek, az iparági befektetőknek.

Indiában például, a szoftverágazatnak a nemzetgazdaságban betöltött kulcsfontosságú szerepe ellenére sem vették ki a szoftvereket a mű egységhez való jog szabályai alól.¹⁹⁶ A fentebb említett példák alapján azonban megállapítható, hogy az iparági lobbisokszor elébe ment a problémának és kifejezetten korlátozta, vagy akár ki is zárta a jogalkotóval a mű sérthetlenségéhez való jog érvényesülését a szoftver területén.

Az Szjt. 59. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „[e]ltérő megállapodás hiányában a szerző kizárólagos joga nem terjed ki [...] a szoftver bármely más módosítására – ideértve a hiba kijavítását is –, valamint ezek eredményének többszörözésére annyiban, amennyiben e felhasználási cselekményeket a szoftvert jogszerűen megszerző személy a szoftver rendeltetésével összhangban végzi.” E rendelkezés bár elsősorban a vagyoni jogokra vonatkozóan fogalmaz meg korlátozást, egyúttal a szerző integritási jogának terjedelmére is szűkítést tartalmaz („bármely más módosítására”), azonban csak korlátozott körben: a szoftvert magát jogszerűen megszerző személy – és csak a szoftver rendeltetésével összhangban végzett – felhasználási cselekményei tekintetében. Nehéz elképzelni ugyanakkor olyan helyzetet azonban, amikor a szoftverfejlesztő integritási joga erősebbnek bizonyulna a megrendelő (felhasználó) jogos érdekeinél, és ne minősülne a szoftver szerzőjének ilyen irányú fellépése a Ptk. szerinti joggal való visszaélésnek.

Kézenfekvőbbnek tűnik azonban az ilyen helyzetek kezelése egyszerűen az Szjt. 13. §-nak pontos értelmezésével: a szoftvernek – néhány nagyon szélsőséges esetet kivéve – nem képzelhető el olyan megváltoztatása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lehet, melynek hiányában – a dolgotatban korábban tárgyalt, e §-sal kapcsolatos értelmezési kérdéseket is figyelembe véve – az integritási jog megállapítására nem kerülhet sor. A szerző becsületére vagy jó hírnevére vonatkozó sérelem lehet ugyanakkor példának okáért, ha nyílt forráskódú szoftvert kereskedelmi szoftverként mutatják be,¹⁹⁷ tekintve, hogy a szoftver ilyen minősége a szerzőnél szigorú elvi kérdés lehet.

¹⁹⁶ Rajan, 2011, 294. o.

¹⁹⁷ Dudás Ágnes: A szoftver jogi védelme:

<https://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200504/01-dudas-agnes.html> (utolsó letöltés: 2018. 09. 05.)

A munkaviszonyban elkészített szoftverek esetén a magyar jogban az integritási jog gyakorlását a szabályozásban megjelenő szigorú megkötés gyakorlatilag önmagában is lehetetlenné teszi, figyelemmel a munkáltató jogos gazdasági (befektetői) érdekeire és a szerzői mű megváltoztatási szabadságára.

4. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG ÉS A PARÓDIA

A magyar szakirodalomban folyamatos párbeszéd folyik a paródia szerzői jogi szabályozásával kapcsolatban, annak nevesített szabad felhasználási esetté nyilvánítása szükségességének vonatkozásában.

A paródia alapvetően esztétikai kategória, mely hosszú múltra visszatekintő hagyománnyal rendelkezik az európai kultúrkörben, ugyanakkor e tevékenységnek szerzői művekkel való szoros kapcsolata és az azokra történő reflektálása miatt szerzői jogi kérdéseket is felvet.

Szerzői jogi paródiáról akkor beszélhetünk, ha a parodizált oltalmi tárgy – azaz amire a paródia irányul – szerzői jogi védelem alatt álló mű vagy teljesítmény, továbbá maga a parodizáló teljesítmény is szerzői mű vagy előadóművészi teljesítmény.¹⁹⁸

Ebben az esetben vizsgálni kell, hogy a paródia nem esik-e az engedélyköteles átdolgozás, mint felhasználási mód körébe. Észre kell venni ugyanakkor a paródiának a véleménynyilvánításhoz való joggal meglévő szoros kapcsolatát, így annak alapjogi dimenzióját is. Az SZJSZT-16/2008. számú ügyben az eljáró tanácsa ennek megfelelően jegyezte meg, hogy a „paródia egyrészt [...] egy alapjog szerzői jogi gyakorlási módja, másrészt azonban alkalmas lepel az engedélykérés elkerülésére.”

A tanács szerint a kettő szempont elhatárolása mindig egyedi esetekben történő mérlegelés alapján valósulhat meg.

Stílusparódia esetén a paródia azonban csak a parodizált művek stílusát veszi górcső alá és csak azt teszi felismerhetővé, nem alakítva ki szoros referenciális viszonyt egy alapul szolgáló szerzői művel. A szerzői jog azonban nem terjed ki a stílus védelmére – ahogy a gondolat védelmére sem –, így ezen paródiák szerzői jogi problémákat nem vetnek fel.¹⁹⁹

Az EUB a *Deckmyn*-ügyben²⁰⁰ foglalkozott a paródia uniós szerzői jogi megítélésével. Az ügyben Johan Deckmyn a *Vlaams Belang* elnevezésű politikai párt tagja egy ünnepség

¹⁹⁸ Faludi, 2015, 97. o.

¹⁹⁹ I.m.: 97. o.

²⁰⁰ C-201/13.

során a jelenlevők között naptárokat osztogatott, amelyeken lévő rajz hasonlított a „*De Wilde Weldoener*” (*A vad jótevő*) című, W. Vandersteen által 1961-ben készített *Suske en Wiske* képregényfüzet borítóján szereplő rajzhoz.

A naptárokon feltüntetett rajzon az eredeti füzetben szereplő képregény-főszereplőt Gent város polgármesterével helyettesítették. Az eredeti képen a főszereplő pénzerméket szór különböző, határozott ismertetőjegyekkel nem rendelkező személyek csoportja közé, akiket azonban a naptárokon szereplő rajzon már lefátyolozott, turbánt viselő, színesbőrű személyekkel helyettesítettek.

Az eredeti szerző örökösei, mint szerzői jogi jogosultak, a borítón dolgozó grafikus és a kiadó polgári pert indítottak a jogosulatlan felhasználás folytán szerzői jogsérelemre hivatkozva. A belga elsőfokú bíróság megállapította a szerzői jogi jogsértést, annak ellenére, hogy belga jog külön paródiakivételt ismer. A másodfokon eljáró belga bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében a paródia önálló uniós jogi fogalmára, annak tartalmára és a paródia határaitra kérdezett rá.

A kérdés vizsgálatát az uniós jog szempontjából mindenekelőtt az Infosoc-irányelvvel kell kezdeni. Az irányelv a szabad felhasználási alakzatok tekintetében jogharmonizációt irányzott elő, melynek érdekében az 5. cikkben a szabad felhasználás egy kötelező és számos választható esetét sorolja fel.²⁰¹ Ezen választható szabad felhasználási esetek egyike az irányelv 5. cikk k) pontja szerint a „karikatúra, paródia vagy utáncat készítésének céljára történő felhasználás [...]”

Az EUB ítéletében kimondta, hogy a „paródia” fogalma az uniós jog önálló (autonóm) fogalmának tekintendő, hiszen a nemzeti jogokra az irányelv e vonatkozásban semmiféle utalást nem tartalmaz.²⁰² Az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentésből kiindulva a bíróság szerint – egyetértve a főtanácsnok indítványában foglaltakkal – a paródia lényeges jellemzője egy létező mű felidézése, „bemutatva ugyanakkor az e műtől való érzékelhető eltéréseket, másrészt a humor vagy gúny kifejezését.” Az EUB ítélete alapján az irányelvben használt paródia jogi kifejezés ezen túlmenően nem rendelkezik a következő, a szakirodalomban általában elvárt követelményekkel:

- eredeti, sajátos jelleg,
- a paródiának a parodizált eredeti műtől érzékelhető eltérésének bemutatása,
- a paródiának észszerűen az eredeti mű szerzőjétől eltérő személynek való tulajdoníthatósága,

²⁰¹ Faludi, 2015, 108. o.

²⁰² C-201/13. sz.15. pont

- magára az eredeti műre irányultsága,
- az eredeti mű forrásának megjelölése,
- átvételnek a szükséges minimumra korlátozása,²⁰³
- eredeti művel, alkotójával vagy valamely, a mű szellemiségével vitatkozó, kritizáló jelleg.²⁰⁴

Az EUB szerint amennyiben valóban fennáll az az eset, hogy a paródia hátrányos megkülönböztetést sugalló üzenetet közvetít – amely a védelem alatt álló parodizált művet ilyen üzenettel hozza kapcsolatba – figyelembe kell venni a „faj, szín és etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetés” tilalmának elvét.²⁰⁵ A bíróság érvelése szerint pedig ilyen körülmények szerint a jogosultnak „főszabály szerint jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a védelem alatt álló művet ne lehessen ilyen üzenettel kapcsolatba hozni.”

Az EUB egy komoly problémával került szembe: a szerzői jogi paródia alkalmas arra, hogy megvalósítsa a szerző személyhez fűződő jogainak, elsősorban az integritási jog sérelmét.

Ezt ugyanakkor a bíróság – egyértelmű elsődleges vagy másodlagos uniós jogforráson nyugvó hatáskör hiányában – nem mondhatja ki. A bíróság így igyekszik körülírni a mű egységéhez való jog fogalmát és a diszkrimináció-tilalom alapjogi elvén, valamint az Infosoc-irányelv jogosult és felhasználó érdekegyensúlyára vonatkozó rendelkezéseinek keresztül, „kerülőútas” módszerrel kimondani azt, ami az integritási jogból magától értetődően következne.²⁰⁶

Míg az európai országok többsége rendelkezik paródiakivétellel²⁰⁷, a magyar szerzői jog a paródiára vonatkozóan nem alakított ki külön szabad felhasználási esetet. A valódi szerzői jogi paródiák esetén a felhasználási módok közül a többszörözés, esetleg a nyilvánossághoz közvetítés és az átdolgozás jöhet szóba. Ebben a körben az integritási jog sérelme vizsgálatának is helye lehet. Stílusparódia esetén a mű egységhez való jog sérelme a fentiekben elmondottak alapján nem valósulhat meg.

A szakirodalom egy része azon az állásponton van, hogy a valódi szerzői jogi paródia engedélyköteles felhasználást egyáltalán nem – tehát még többszörözést sem – valósít

²⁰³ Faludi, 2015, 113. o.

²⁰⁴ I.m.: 112. o.

²⁰⁵ Európai Unió Alapjogi Chartája 21. Cikk.

²⁰⁶ Faludi, 2015, 114. o.

²⁰⁷ Újhelyi Dávid: Értem a viccet, csak nem szeretem, avagy van-e szükség paródiakivételre a Magyar szerzői jogban? In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 2017/3.sz., Budapest, 63. o.

meg, vagy legfeljebb az átdolgozás szintjét el nem érő mértékben merít a parodizált műből, így az belefér az idézésnek a magyar jog által alkalmazott szabad felhasználási kategóriájába.²⁰⁸

Az SZJSZT-16/2008. számú ügyben eljáró tanácsa szerint a paródia a magyar jogban – amennyiben az az átdolgozás szintjét eléri – külön szabad felhasználási szabály nélkül is az átdolgozási kizárólagos jog alóli kivételt jelent, egyfajta nem nevesített szabad felhasználási esetként, tekintettel annak véleményesszabadsághoz fűződő alapjogi hátterére. A paródia így a magyar jogban a szerzői jog elismert, alkotmányos belső korlátja.

Ennek a megközelítésnek a kritikáját írja le Újhelyi Dávid, utalva egyrészt arra, hogy a Sztj. taxatív módon határozza meg a szabad felhasználás eseteit, másrészt az ettől való eltérés absztrakt alapjogi elvekre hivatkozva a jogbiztonság jogállami követelményét gyengíti.²⁰⁹

Mindenesetre bármely szabad felhasználási esetben is esik a paródia, a mű integritásához való jog sérelme – amennyiben az eredeti művel kellően szoros, visszautaló, értékelő kapcsolatban áll –ugyanúgy szóba jöhet. A paródia az eredeti mű szerzőjének becsületét vagy jó hírnevét sértő jellege esetén megalapozhatja az eredeti alkotó személyhez fűződő joga megsértéséből eredő igényét. Ezt egyébként a maga sajátos, kerülőutas módján a *Deckmyn*-ügyben hozott döntés is megerősíti.

Érdekes néhány szót szólni a paródia kérdésének kezeléséről az USA jogrendszerében. A témában az egyik legfontosabb döntés az *Annie Leibovitz v. Paramount Pictures Corporation*-ügyben született. Annie Leibovitz nemzetközi híró fotóművész a *Vanity Fair* magazin számára, Demi Moore-ról készített fényképének paródiája miatt indított pert a Paramount Pictures filmstúdió ellen. Leibovitz fényképe a várandós Moore-t ruhátlanul ábrázolja, melyen intim testrészeit a színésznő kezeivel, valamint árnyékolással fedik el. A Paramount Pictures által promóciós célra készített képen Leslie Nielsen fejét retusálták Moore feje helyére, a kép többi részéhez hibátlanul illeszkedően. A kép egyebekben változatlan maradt.

Az amerikai bíróság a *fair use* követelményeinek fennállását vizsgálta. A *fair use* kategóriája az amerikai jogban kivételt képez a felhasználó engedélybeszerzési és díjfizetési kötelezettsége alól, amennyiben a felhasználás megfelel a bírói gyakorlatban kidolgozott, majd törvényben kodifikálásra került – viszonylag absztrakt módon

²⁰⁸ Faludi, 2015, 115. o.

²⁰⁹ Újhelyi, 2017, 84. o.

meghatározott – követelménynek.²¹⁰ A bíróság a kérdést az amerikai jognak a személyhez fűződő jogokra vonatkozó szemléletét hűen tükröző módon, gazdasági oldalról közelítette meg: a két kép különböző piacokra készült, továbbá a későbbi mű elegendő mértékű eredeti-jelleggel rendelkezett ahhoz, hogy a megváltoztatás paródiának minősüljön, így a felhasználást a *fair use* kategóriájába tartozónak tekintette.²¹¹

5. A MŰ EGYSÉGÉHEZ VALÓ JOG A KORTÁRS MŰVÉSZETI KÖRNYEZETBEN

A „posztmodern” kifejezés az 1960-as évektől kezdve a kortárs gondolkodástörténeti (filozófiai), kulturális és művészeti jelenségek megnevezésére szolgál. A fogalom a különböző művészeti ágakhoz kapcsolódóan építészetelméleti írásokból szivárgott át. Tartalmilag olyan megközelítésmódot ölel át, mely a múltbéli művészeti stílusokat játékos toleranciával, egyenértékű lehetőségként, érték-hierarchia felállításának és fenntartásának nélkülözésével kezeli.²¹² A posztmodern művészetelmélet az eredetiség koncepciójának újrafogalmazásával és presztizsének megkérdőjelezésével, a hagyományos jelentéstartalom dekonstruálásának igényével innovatív kifejezési formákat keresett az elmúlt évtizedekben és keres mind a mai napig. A posztmodern szemlélet jellegzetes vonásai közé tartozik a kulturális folytonosság alapjául szolgáló konvenciók, formai eszközök dekonstrukciója, az elit és a tömegkultúra elemeinek vegyítése,²¹³ és általánosságban a „big story” – azaz a jelenségek széles körére kiterjedő világmagyarázatok, jelentéstani-struktúrák – megkérdőjelezése.

Az úgynevezett *appropriation art* (magyarul: kisajátítás művészete) körébe tartozó művek olyan, sokszor multimediális alkotásokat foglalnak magukba, melyeknél több – szerzői jogi védelem alá tartozó vagy ilyen védelem alatt nem álló – tárgy, adat, hang stb. egyesítésére kerül sor, akár közvetlen másolás útján, újfajta jelentéstartam kialakítása érdekében.²¹⁴

E képzőművészeti kategória széles spektrumon mozog, ide tartozik a különböző

²¹⁰ Copyright Act Section 107.

²¹¹ Az integritási jogot érintő amerikai bírói gyakorlatban egyébként is jellemző, hogy azt a bíróságok csak vagyoni jogok sérelmével párhuzamosan, ahhoz kapcsolódóan értékelik. Forrás: Leslie A. Pettenati: Moral Rights of Artists in an International Marketplace. In: Pace International Law Review, 2000/2.sz., New York, 434 – 435. o.

²¹² Pál József: Kortárs, posztmodern irodalom. In: Pál József (szerk.): Világirodalom, Budapest, 2008, Akadémiai Kiadó, 887. o.

²¹³ Virágos Zsolt: Megjegyzések az amerikai posztmodernizmus irodalmáról: Kortárs, posztmodern irodalom. In: Pál József (szerk.): Világirodalom, Budapest, 2008, Akadémiai Kiadó, 900. o.

²¹⁴ Rajan, 2011, 312. o.

fényképek egymás mellé illesztésétől kezdve, a filmrészletek egymás utáni lejátszásán („újravágásán”)²¹⁵ keresztül, akár egy némafilmre történő „rázenélés”, zenei aláfestés is. A fenti esetek felvetik mind a vagyoni jogok, mind pedig a személyhez fűződő jogok sérelmét. A vagyoni jogok vonatkozásában a fenti felhasználási cselekmények elsősorban engedély nélküli többszörözést vagy átdolgozást valósítanak meg. A szerzői jogi védelem alatt álló műveknek „minden olyan anyagi formában való rögzítése, amely az emberi érzékszervek által közvetlenül vagy közvetve hozzáférhetővé válik”, többszörözésnek minősül.²¹⁶ Átdolgozás a többszörözésen túlmenő olyan felhasználás, amelynek eredményeként új, egyéni-eredeti jellegű szerzői mű születik. A személyhez fűződő jogok tekintetében pedig a névjog és az integritási jog sérelme állapítható meg.

A kortárs irodalmi szövegekben a különböző, – akár szerzői jogi védelem alatt álló – szövegekből történő részlet-átemelések²¹⁷ útján kialakított intertextualitás is hasonló szerzői jogi problémákat vet fel. Ilyen esetekben a felhasználási módok közül elsősorban a többszörözés és az átdolgozás jellemző.

A zenében hasonló szerzői jogi vonatkozású kérdések a sampling-eljárás esetén merülnek fel, mely „olyan többszörözést valósít meg, amely esetenként az átdolgozás fogalmi elemeit is magán viseli [...]”²¹⁸ Nem szerzői jogi *terminus technicus*-szal leírva a sampling-eljárás olyan cselekményeket ölel át, melyek keretében rövidebb-hosszabb, egy vagy több zenei részlet új hangfelvételbe történő beillesztése valósul meg.²¹⁹

A sampling-eljárásoknál így – akár a fentebb említett, egyéb irodalmi vagy képzőművészeti kategóriák esetén – a felhasználási módok közül elsősorban többszörözés vagy esetleg átdolgozás állapítható meg.

Természetesen valamennyi hivatkozott esetkörben az adott ügyek tényállásától függően további felhasználásokra is sor kerülhet, mint például a terjesztés, nyilvános előadás vagy nyilvánossághoz közvetítés (lehívásra hozzáférhetővé tétel). E további felhasználásoknak azonban legfeljebb az alkalmazandó jogkövetkezmények szempontjából lehet jelentősége.²²⁰

A kortárs művészeti gyakorlatok a szerzői művekbe olyan elemeket is inkorporálnak, melyek nem állnak szerzői jogi védelem alatt az egyéni-eredeti jelleg hiánya miatt (pl.

²¹⁵ Lásd: Pálfy György Final Cut – Hölgyeim és Uraim című filmje.

²¹⁶ I.m.: 97. o.

²¹⁷ Talán elég utalni akár csak Eszterházy Péter életművére.

²¹⁸ Mezei Péter: Digitális sampling és fájlcsere. Szeged, 2010, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogi Tudományi Kar, 75. o.

²¹⁹ Békés – Mezei, 2010, 5. o.

²²⁰ I.m.: 11. o.

eső hangja egy hangfelvételben vagy egyéni-eredeti jelleget nem mutató, közlekedés irányító szabályok átvétele egy irodalmi műben). Ilyen esetek a szerzői jog látókörén kívül maradnak, ugyanígy a védelmi idő lejártát követően közkinccsé vált szerzői műveknek az inkorporálása, átemelése sem problematikus, ugyanakkor a névjognak, mint speciális kegyeleti jognak az érvényesítésére az Szjt. 14. § (2) bekezdése alapján sor kerülhet a védelmi idő lejárta után is.

A fentebb leírt esetekben a személyhez fűződő jogok szempontjából alapvetően a név feltüntetéséhez és a szerzői minőség elismeréséhez való jog, valamint az integritási jog sérelme valósulhat meg. A nyilvánosságra hozatal jogának sérelme azért valószínűtlen, mert ezekben az esetekben az átvétel alapjául szolgáló művet már szükségszerűen nyilvánosságra hozták, sőt, az átvevő alkotás éppen, hogy egy ismert művel való kapcsolat (referencia-háló) felállítása érdekében inkorporál elemeket korábbi alkotás(ok)ból. Amennyiben az átvett szöveg-, zene-, vagy képrészlet (pontosabban azok alapján az eredeti teljes szerzői mű) nem azonosítható, az ilyesfajta átvétel a személyhez fűződő jogokra nézve nem lehet sérelmes.

Szerzői jogi védelem alatt álló művek vagy műrészletek vonatkozásában – amennyiben azok szövegbeli vagy zenei kontextusa vagy térbeli elrendezése sérelmesnek minősül a szerző hírnevére vagy becsületére nézve, megvalósulhat a mű egységéhez való jog sérelme (például egy szépirodalmi mű felismerhető részének felhasználása egy obszcén irodalmi műben, vagy vallásos zenei műrészlet lejátszása egy ezzel ellentétes filozófiájú heavy-metal zeneszámban).

A szerzőt a „mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni.”²²¹

A névfeltüntetés jogának sérelme tekintetében figyelembe kell venni az adott felhasználási módhoz illeszthető névmegjelenítési lehetőségeket is. A szerző nevének feltüntetése kizárólag ésszerű, objektív indokok esetén maradhat el terjedelmi vagy felületi szűkösségre hivatkozva.²²²

Az Szjt. 75. §-a alapján az előadóművészeket – nemzetközi egyezményes normaháttér alapján – megilletik a név feltüntetéséhez való jog és az előadás egységének védelméhez való jog. A jogalkotó a név feltüntetéséhez való jogot a felhasználás jellegéhez igazítja. A törvény ugyanakkor e rendelkezésében nem tartalmaz az Szjt. 12. § (1) bekezdéséhez hasonló szabályt, mely szerint az előadóművészt e jog az előadás részletének átvétele,

²²¹ Szjt. 12. § (1) bekezdés második mondat.

²²² Békés – Mezei, 2010, 22. o.

idézése vagy ismertetése esetén is megilletné. Az előadóművész a név feltüntetését csak az Sztj. 73. § (1) bekezdésében meghatározott felhasználási módok vonatkozásában követelheti, ezen esetek körébe nem tartozik azonban a részlet idézése, illetve részlet ismertetése; előbbi szabad felhasználási esetnek minősül, utóbbi pedig nem minősül felhasználásnak.

Idézés esetén pedig a név feltüntetésére vonatkozó szabályokat az Sztj. 34. §-a adja meg.²²³

A név feltüntetésének a 73. § (1) bekezdésben meghatározott felhasználási esetekre való leszűkítése, továbbá annak a felhasználás jellegéhez való igazítása miatt az előadóművészek e jogokkal csak szűk körben tudnak élni.

Az előadóművészekre nézve a jogalkotó az integritási jogot nem szűkíti le a 73. § (1) bekezdése szerinti felhasználásokra, hanem azt valamennyi felhasználási módra vonatkozólag biztosítja.

Az előadóművészek névjogát az Sztj. – a szerzők névjogához képest – úgy szűkíti, hogy „[e]lőadóművészek együttese esetében ez a jog az együttes, valamint az együttes vezetője és a főbb közreműködők nevének feltüntetésére terjed ki.” Az integritási jog kapcsán ilyen szűkítés nincs, így azt valamennyi előadóművész egyedileg érvényesítheti. Békés Gergely és Mezei Péter tanulmányukban hozzátesszik, hogy e megállapításból nem lehet levonni azt a következtetést, hogy az előadás egységéhez való jogot csak azok a személyek gyakorolhatnák, akiknek előadása konkrétan hallható az adott műrészletben. Ennek oka, hogy a hasznosított előadás – az előadás felismerhető része – valamennyi előadójához, így az adott átemelt részben nem érintett személyekhez is köthető²²⁴ (a tanulmányukban kifejezetten a samplingelt részekre vonatkozóan fogalmazzák meg e megállapításukat, ugyanakkor az általában tartható a fent említett egyéb művészeti eljárások, kategóriák esetén is). Az előadóművész hírnevének és becsületének sérelmére vonatkozóan a szerzők tekintetében elmondottak érvényesülnek.

A sampling-eljárások kapcsán a teljesség érdekében röviden érdemes megemlíteni a hangfelvétel-előállítóknak az Sztj. 79. §-ban meghatározott azon jogát, mely alapján jogosultak arra, hogy nevüket a „hangfelvételek másolatain feltüntessék.” Mivel e jog a hangfelvétel-előállítókat kizárólag a hangfelvételek másolataira vonatkozóan illeti meg, így ez csak azon felhasználási esetekben érvényesíthető, amelyekhez többszörözött műpéldány szükséges.²²⁵

²²³ I.m.: 25. o.

²²⁴ I. m.: 26. o.

²²⁵ I. m.: 28. o.

A kontinentális szerzői jogi rendszerekben a fenti művészeti alkotásokkal kapcsolatos felhasználási módok a szabad felhasználás néhány alakzatában minden bizonnyal megférnek. A szerzői jog által biztosított monopólium az ötletre, elgondolásra, elvre önmagában nem terjed ki, így ezek alkalmazása egy szerzői mű létrehozása során nem engedélyköteles aktus.

Az idézés, mint szabad felhasználási forma esetén kiemelendő az „idézés hűségének követelménye”. Az integritási joggal szoros kapcsolatot mutató követelmény tiltja a torzító, az idézett részlet eredeti jelentését meghamisító idézést – sőt, az Szjt. 13. §-nál is szigorúbb keretek között idézni csak változtatás nélkül lehet, a szükséges, például stilisztikai módosítások kivételével.²²⁶

Az idézés körében fontos a forrás megjelölése, mely azonban igazodhat a felhasználás jellegéhez, így erre akár a sampling-eljárások esetén is sor kerülhet.²²⁷ Általánosságban a tudományos életben az idézésre kialakult gyakorlatok szolgálhatnak erre vonatkozóan útmutatásul. Sajátos kivétele az Szjt.-nek, hogy az idézés szabad felhasználási esete képzőművészeti, fotóművészeti és iparművészeti alkotások felhasználására nem alkalmazható, annak engedélyezése ugyanis ilyen alkotások esetén már önmagában felvetné az integritási jog sérelmét.²²⁸

A szabad felhasználási esetek vonatkozásában fontos figyelembe venni a nemzetközi többoldalú szerzői jogi normarendszerekből átvett háromlépcsős tesztet. E teszt a jogalkotó kezét köti a szabad felhasználási formák kialakítása tekintetében, emellett pedig a jogalkalmazótól is konkrét vizsgálati szempontok mérlegelését követeli meg.²²⁹

Ennek alapján a „felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.”²³⁰ Fontos szabály továbbá, hogy a „szabad felhasználására vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni.”²³¹

Hangsúlyozandó, hogy vagyoni jogok szempontjából szabad felhasználás körébe tartozónak tekinthető esetek mögött is megállapítható adott esetben a személyhez fűződő

²²⁶ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (2019. 01. 12.)

²²⁷ Mezei, 2010, 119. o.

²²⁸ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár. (Jogtár-digitális elérés). (Utolsó letöltés: 2019. 01. 12.)

²²⁹ Békés – Mezei, 2010, 16. o.

²³⁰ 33. § (2) bekezdés

²³¹ 33. § (3) bekezdés

jogok sérelme, s a kortárs művészeti gyakorlatok a személyhez fűződő jogok közül is elsősorban a névjogra és az integritási jogra nézve lehetnek sérelmesek.

Az USA-ban a vagyoni jogok szempontjából a szerzői művek engedély nélküli felhasználására vonatkozóan kialakított különböző tesztek (pl. "fair use") kereteinek alkalmazása mellett az ilyen felhasználások jogszerűek lehetnek, akár külön szerzői engedély nélkül is. Ennek a megközelítésnek az alapja, hogy ezek a felhasználások adott esetben összhangban lehetnek az amerikai alkotmányban kitűzött céllal, a szerzői jog továbbfejlesztésével.²³²

A mű egységéhez való jog megsértése zeneművek és irodalmi alkotások esetén ugyanakkor az USA jogában nem merülhet fel, lévén, hogy az integritási jog azokra vonatkozóan nem illeti meg a szerzőt. Meghatározott feltételek fennállása esetén viszont festmény, rajz, nyomtatvány vagy szobor, valamint fotografikus kép (állókép) esetén a szerző a mű sérthetlenségéhez való jog sérelmére alapított igényvel felléphet.

²³² I.m.: 76. o.

IX. Összegzés

A mű sérthetlenségéhez való jogot sikeres XX. századi fejlődéstörténetét és nemzetközi elterjedését követően a mai kor művészeti és technológiai közegében több kihívás is éri. A jogintézmény alapvető funkciója – az alkotó ember személyisége kivételének tiszteletben tartása és megóvása – azonban a mai kor körülményei között is releváns, egyéni és végső soron közérdekű célkitűzés. A XXI. század egyik legfontosabb változása a digitális információs közeg és az abban működő különböző platformoknak az emberek megszokott magatartásmintáira való kihatása, a megszokott társadalmi viszonyrendszerek átalakulása. E folyamat és a kialakult vagy kialakulóban lévő információs társadalom sajátosságai több jogintézmény újragondolását és – szükség esetén – módosítását teszik elkerülhetlenné.

A szerzői jog a modern kor változásainak leginkább kitett jogterületek közé tartozik.

A különböző modern művészeti gyakorlatokat áttekintve megállapítható, hogy a kortárs művészetelmélet nem feltétlenül tekinti fontosnak a mű/teljesítmény egységéhez való jog, mint a szerző/előadóművész és műve/teljesítménye közötti, a szerzői jog által oltalmazandónak minősített belső viszony védelmét. A digitális környezetben megvalósuló felhasználások a személyhez fűződő jogok érvényesíthetőségét nem ritkán ellehetetlenítik, vagy legalábbis rendkívül bonyolulttá és költségessé teszik. A szerzői jogon belül ezen túlmenően a mai napig fel-felbukkannak a jogintézményt évtizedek óta érintő kérdéskörök, mint például az integritási jog tartalma a funkcionális művek vonatkozásában.

A XIX.-XX. században megfogalmazott, a mű egységéhez való jog mögött meghúzódó értékrendi és filozófiai megállapítások ugyanakkor nem vesztek érvényességükből. A személyhez fűződő jogokra nem lehet leszűkítően, csak a felhasználás és a gazdasági forgalom korlátjaként, vagy kizárólag a szerző túlvédettségét megvalósító normarendszerként tekinteni. E jogok a szerző személyiségének oltalmán túl a kulturális értékek védelmére, így általánosságban a társadalmi érték-hierarchia kialakítására és fenntartására szolgálnak. Helyük mind a digitális, mind pedig az analóg művészeti és technikai világban igazolható. A szerzői jog feladata elsősorban e társadalmi értékek védelme érdekében azon szabályrendszer kidolgozása, amely e követelményeket és értékválasztásokat a leghatékonyabban óvni és érvényesíteni képes.

A mű egységéhez való jog és a többi személyhez fűződő jog „rugalmasabbá tétele”, a kor igényeihez igazítása ugyanakkor vélhetőleg az elkövetkező évek fontos kihívása marad.

X. IRODALOMJEGYZÉK²³³

1. MONOGRÁFIÁK

Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Wolters-Kluwer-Jogtár digitális hozzáférés.

Gillian Davies (szerk.): Moral Rights. London, 2016, Sweet & Maxwell.

Lawrence Lessig: Remix. Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy. London, 2008, Bloomsbury Publishing PLC.

Mira T. Sundara Rajan: Moral Rights: principles, practice and new technology. New York, 2011, Oxford University Press.

Gillian Davies: Moral rights in the borderless online environment. In: Peter Danowsky (szerk.): Copyright in a borderless online environment, Stockholm, 2012, Norstedts Juridik AB.

Willem Grosheide: Moral Rights. In: Estelle Derclaye (szerk.): Research Handbook on the Future of the EU Copyright, Cheltenham, 2009, Edward Elgar Publishing Limited.

Pogácsás Anett: A digitális mű integritásvédelmének aktuális kérdései. In: Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila (szerk.): Liber Amicorum - Studia G. Faludi Dedicata, Budapest, 2018, ELTE Eötvös Kiadó.

Матвеев Антон Геннадьевич: Система авторских прав в России: Нормативные и технические модели, PhD értekezés, Moszkva, 2016.

Sápi Edit: A színpadi művek szerzői jogi védelme. PhD értekezés, Miskolc, 2018.

Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában. In: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései: válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010 - 2013) fennállásának 130. éve évfordulója alkalmából, Budapest, 2014, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Prof. Dr. Bíró György (szerk.): Új magyar polgári jog – Általános tanok. Miskolc, 2013, Novotni Kiadó.

²³³ Az irodalomjegyzékben szereplő referenciák a szakdolgozatban történt hivatkozások sorrendjében kerültek összeállításra.

Lontai – Faludi – Gyertyánfy - Vékás: Polgári jog – szerzői jog és iparjogvédelem. Budapest, 2016, ELTE Eötvös Kiadó.

Mádl Ferenc – Vékás Lajos: Nemzetközi magánjog és gazdasági kapcsolatok joga. Budapest, 2018, ELTE Eötvös Kiadó.

Paul Torremans: Copyright jurisdiction under EU private international law. In: Paul Torremans (szerk.): Research Handbooks in intellectual property law. 2017, Cheltenham-Northampton, Edward Edgar Publishing Ltd.

Faludi Gábor: A paródia a szerzői jogban. In: Keserű Barna Arnold (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Budapest, 2015, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt.

Faludi Gábor: Alapjogok metszéspontja az internetes környezetben megvalósuló szerzőijog- sértések körében. In: Chronowski Nóra – Pozsár-Szentmiklósy Zoltán – Smuk Péter – Szabó Zsolt (szerk.): A szabadságszerető embernek – Liber Amicorum István Kukorelli, Budapest, 2017, Gondolat Kiadó.

Zódi Zsolt: Platformok, robotok és a jog. Új szabályozási kihívások az információs társadalomban. Budapest, 2018, Gondolat Kiadó.

André Francon: Protectin of Artists' Moral Rights and the Internet. In: Frédéric Pollaud-Dulian (Szerk.): The Internet and Authors' Rights, London, 1999, Sweet & Maxwell.

Legeza Dénes (szerk.): Szerzői jog mindenkinek. Budapest, 2017, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Faludi Gábor: A szerzői művek részleges közkincsbe adása. In: Kisfaludi András (szerk.): Liber Amicorum, Ünnepi előadások és tanulmányok Harmathy Attila tiszteletére, Budapest, 2007, ELTE ÁJK.

Békés Gergely: Szoftverek szerzői jogi védelme a gyakorlatban. In: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései: válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010 – 2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából, 2014, Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Mezei Péter: Digitális sampling és fájlcsere. Szeged, 2010, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

Pál József: Kortárs, posztmodern irodalom. In: Pál József (szerk.): Világirodalom, Budapest, 2008, Akadémiai Kiadó.

Virágos Zsolt: Megjegyzések az amerikai posztmodernizmus irodalmáról: Kortárs, posztmodern irodalom. In: Pál József (szerk.): Világirodalom, Budapest, 2008, Akadémiai Kiadó.

2. FOLYÓIRATOK

Görög Márta: Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról. In: Polgári jogi kodifikáció 2005/4-5.sz., Budapest.

O'Rourke, Karina: Integrity on the Web. In: European Intellectual Property Review, 2012/12. sz., London.

C. Hauhart, Robert: Natural Law Basis for the Copyright Doctrine of Droit Moral. In: The Catholic Lawyer 1985/1 sz., New York.

Hughes, Paul: Painting on a Broader Canvas: The Need for a Wider Consideration of Moral Rights under EU Law. In: European Intellectual Property Review, 2017/2.sz., London.

Adler, Amy M.: Against Moral Rights. In: California Law Review, 2009/1.sz., Berkeley.

Homar, Philipp: Prosumerism and Moral Rights. In: Meiden & Recht International, 2016/13.sz., Bécs.

Guy Pessach: The author's Moral Right of Integrity in Cyberspace – a Preliminary Normative Framework. In: International Review of Industrial Property and Copyright Law, 2003/3.sz., München.

Faludi Gábor: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. In: Infokommunikáció és jog, 2011/5. sz., Budapest.

Simon, Ilanah: The Introduction of Performer's Moral Rights: Part 1. In: European Intellectual Property Review, 2006/11.sz, London.

Békés Gergely – Mezei Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2010/6.sz, Budapest.

Olivia Battard: Moral rights in the public domain. In: Intellectual Property Magazine, 2011/3.sz., London.

Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége. In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 2012/4.sz., Budapest.

Grad-Gyenge Anikó: Első oldal. Infokommunikáció és Jog, 2013/54.sz., Budapest.

Harkai István: Az átdolgozás problematikája építészeti alkotások esetén a szerző jogban. In: Acta Universitatis Sapientiae, Scientia Kiadó, 2017/2.sz., Kolozsvár.

Grad-Gyenge Anikó: Szerzői jog és házassági vagyonyjog. In: Családi jog, 2017/4. sz., Budapest.

Paul Torremans: Jurisdiction for Cross-Border Intellectual Property Infringement Cases in Europe. In: Common Market Law Review, 2016/6.sz., London

Pogácsás Anett: Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. In: Infokommunikáció és jog, 2017/1.sz., Budapest.

Faludi Gábor: A szoftver szerzői jogi szabályozása. In: Infokommunikáció és jog, 2005/3.sz., Budapest.

Újhelyi Dávid: Értem a viccet, csak nem szeretem, avagy van-e szükség paródiakivételre a Magyar szerzői jogban? In: Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 2017/3.sz., Budapest.

Leslie A. Pettenati: Moral Rights of Artists in an International Marketplace. In: Pace International Law Review, 2000/2.sz., New York.

3. JOGSZABÁLYOK

BUE

WPPT

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.

CDPA

Copyright Act

Nemzetközi magánjogról szóló törvény

Róma II rendelet

Brüsszel Ia. Rendelet

Infosoc-irányelv

Európai Unió Alapjogi Chartája

4. INTERNETES HIVATKOZÁSOK

Kiss Tibor: Szerzői jogi jogsértések büntetőjogi jogkövetkezményei.

http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2006/szerzoi_jogi_jogsertesek_buntetojogi_jogkovetkezmenyei/

<https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-types-examples/>

<https://creativecommons.org/share-your-work/public-domain/cc0/>

Dudás Ágnes: A szoftver jogi védelme:

<https://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200504/01-dudas-agnes.html>

5. EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGÁNAK HATÁROZATAI

C-92/92.

C-189/87.

C-441/13.

C-145/10.

C-201/13.

6. MAGYAR BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK

2.Pf.21.401/2004/5.

P. 25.092/2004/25.

LB Ptv.E.20.940/2005/2.

BDT. 2006.1300.

LB-H-PJ-2008-203.

Pf. 20.034/2010/7.

Pfv. 20.535/2010/8.

BDT2006. 1300.

BDT2006. 1499.

BDT2010. 2329.

Pf. 20.614/2015/6.

Pf.21.836/2009/3.

LB Pfv.E.20.940/2005/2.

BH2006.114.

9/3013. számú büntető elvi határozat

14.P.29.279/2010/25.

7. SZJSZT SZAKVÉLEMÉNYEI

SZJSZT-18/2010.

SZJSZT-6/2007.

SZJSZT-15/2010.

SZJSZT-1/2006.

SZJSZT-13/2013

SZJSZT-18/2013.